

Det här verket är upphovrättskyddat enligt *Lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk*. Det har digitaliserats med stöd av Kap. 1, 16 § första stycket p 1, för forskningsändamål, och får inte spridas vidare till allmänheten utan upphovsrättsinnehavarens medgivande.

Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work is protected by Swedish Copyright Law (*Lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk*). It has been digitized with support of Kap. 1, 16 § första stycket p 1, for scientific purpose, and may no be disseminated to the public without consent of the copyright holder.

All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Var finna bröd i
denna stenöken?
fråga Bohusläns tappra kvinnor

morgonbris
nummer 11

Tillägnas svenska folkets
handlingskraftige ledare
Per Albin 50 år

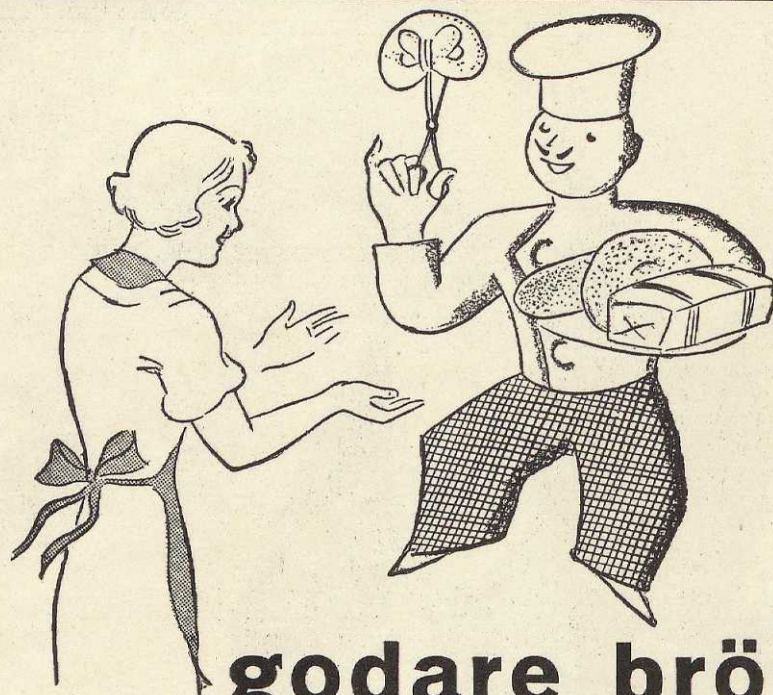
Pris 35 öre

Samling kring Morgonbris

Hos fotografen i Uddevalla hitta vi detta foto av handelsminister Ekman, framför Morgonbrisstandaret. Vår tidning har många vänner bland Bohusläns stenhuggarbefolkning och prenumerationsavgiften för Morgonbris hör till det nödvändiga, när hushållets budget göres upp. Kuriren och Morgonbris hör också till de fasta utgifterna i den unga familjen Hanssons kassabok, som återges längre fram i detta nummer.

Bilden på omslagets första sida visar två stenhuggarhustrur, duktiga att väva och sticka, men deras konstfärdighet är döda värden och kan ej hjälpa upp hemmens ekonomi. Ty vem skall köpa deras alster när allihopa är lika fattiga.

godare bröd — gladare husmödrar

Husmödrarnas glädje över det goda brödet av Kooperativas mjöl tävlar med fackmannens. Ett så gott bröd är ett nöje att bjuda.

Pomeranslimpa — ett bröd sådant stockholmarna vill ha det — poröst och lättsmält. Bakas av större delen vete, resten rågsikt, kryddad med pomerans och södad. **6 hg 0:32**

R-limpa — grovt bröd av enbart rågmjöl. Hållbart smörgåsbröd..... **1 kg 0:38**

Ljus smålandslimpa — av lika delar vete och rågsikt. Anis- och fänkolskryddad..... **1/2 kg 0:30**

K-limpa — en riktig skånsk, i Skåne »siktebröd» — bakas av övervägande delen rågsikt. Ett gott matsäcksbröd **1/2 kg 0:25 1 kg 0:48**

konsum

N:r 11 + Årgång 31 morgonbris

utkommer den 1:sta i varje månad.

TIDNING FÖR
Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund.

REDAKTÖR o. ANSVARIG UTGIVARE:
Kaj Andersson
EKONOMICHEF: Greta Agerby

REDAKTION och EXPEDITION
Västmannagat. 2 n. b., STOCKHOLM
Tel. 118882, 118886. + POSTGIRO
N:r 50196.

PRENUMERATIONSPRIS:
Helt år kr. 4:—; lösnummer 35 öre.
Prenumeration kan ske på posten.

ANNONSPRIS:
Före och i text 60 öre per mm.
Efter text 50 " " "
Sista sidan (offsettryck): 1/1 sida kr. 550:—.
Innersida kr. 475:—, 1/2 sida kr. 250:—.
1/4 sida kr. 125:—

Vit-tvättens grundlag

§ 1.

Lägg kläderna i blöt i Henko kvällen före tvätten.

§ 2.

Ett normalpaket Persil till tre hinkar vatten.

§ 3.

Upplös erforderlig mängd Persil i kallt vatten.

§ 4.

Häll Persil-lösningen i den med kallt vatten fyllda grytan.

§ 5.

Låt tvätten koka i omkring 15 minuter.

§ 6.

Skölj noga, först i varmt sedan i flera kalla vatten.

Persilmetoden har fullständigt trängt ut alla gamla omoderna tvättmetoder. Det finns väl knappast någon svensk husmor — eller någon som har med stortvätt att göra — som inte känner till Persil och Persilmetoden. Rätt använt är Persil oöverträffat för vittvätten. Det gäller blott att noga följa bruksanvisningen på paketet, som Ni på bilden här finner koncentrerad i 6 huvudpunkter. Följ dem, och tvättarbetet blir enkelt och lätt — dess resultat det yppersta. Persil säljes i normalpaket och dubbelpaket, men aldrig i lös vikt.

● Till blötläggning är Henko oumbärligt. Dessutom befordrar Henko såväl tvättverkan som skumbildningen och möjliggör ett fullständigt utnyttjande av tvättmedlet. Tack vare Henko försvinner kalken ur vattnet, som blir mjukt som regnvatten. Henko säljes i normalpaket och dubbelpaket.

PERSIL

— är och förblir Persil

Persil är en svensk vara, framställd vid Henkels fabriker i Tellusborg.

— Mamma, vad det är gott!
 — Ja, Monika lilla, och tänk så billigt, 2½ öre portionen och kokat på tre minuter, om man använder

AXA RISFLINGOR

Dubbelpaket . . . Kr. 1:—
 Helpaket » 0:60
 Mindre paket. . . » 0:40

P. O. STOKKEBYES KVARN A. B.
GÖTEBORG

Hur Olle blev glad och hurtig

Nå... nu måste det bli en annan ordning. Pojken är grinig och gnatig... och dåligt går det för honom i skolan också.

Titta, nu får Pelle komma hit och hjälpa honom med läxorna igen.

Jag skall ge Er ett gott råd. Låt Olle få Ögoncacao på morgonen — det är en närande föda som skänker krafter och energi för hela dagen.

Nå, men ser man på. — Det var väldigt vad du blivit matfrisk på morgnarna.

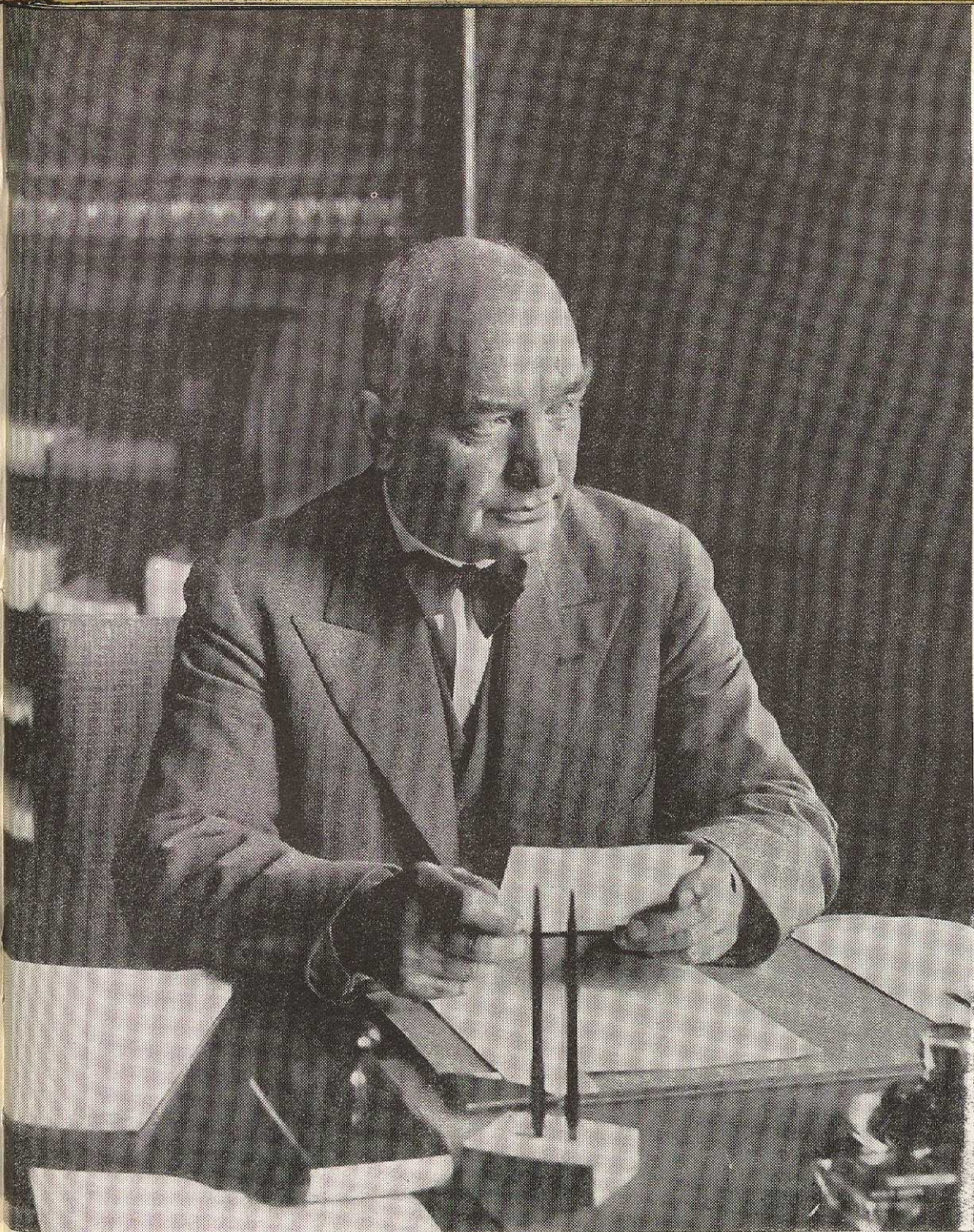
Nu har Olle blivit pigg och hurtig och han orkar med både läxor och lek. — Och själv känner jag mig också i bättre form sedan vi började med Ögoncacao.

Både gott och hälsosamt
 är det att varje morgon dricka en stor kopp
Mazetti
ÖGON-CACAO
Klipp ur och insänd nedanstående kupong så erhåller Ni gratis en liten trevlig bok "Barnkalas" med recept samt beskrivning på trevliga lekar.

HAZETTI, MALMÖ
 Sänd mig gratis Eder bok "Barnkalas" M
 Namn
 Bostad
 Postadress
Insändes i öppet kuvert 5 öres porto

Sveriges statsminister — svenska folkets **Per Albin**

— har nått halvsekelgränsen och otaliga äro de rosor, som i dessa dagar bäras fram till honom. Morgonbris kommer med friska — om också en aning bistra — havsvindar från Bohuslän. Ständigt vaksam och verksam, så ha vi lärt oss se Per Albin, och därför är det naturligt för oss att på högtidsdagen med denna lilla film ur stenhuggarfolkets liv rulla upp några bilder från de områden, som nu ivrigast och otåligast sätter sin tillit till hans handlingskraft och klokhet. Det är arbetets män och kvinnor, det är de, som lidit hårdast under de svåra åren, som ber att åter få se sitt land blomma. Det är tappra män med barkade nävar och väderbiten hy, som skyldra med sina verktyg och le mot livet. Det är ett avsnitt ur arbetets stora armé, som sluter upp kring sin ledare, och som på festdagen lovar att ingen skall svika och ingen skall vila förrän det stora målet är uppnått, det som utformats sålunda: Hela svenska folket i arbete, det glada, välsignelsebringande arbetet, som till och med kan göra stenar till bröd.

Per Albin föddes till ledare. Det står klart för dem, som uppmärksamt följt honom från barndoms- och ungdomstiden. Det är inte heller främmande för Morgonbris läsare, som redan 1932 i sin tidning läste brodern Sigfrids illustrerade skildring av den gemensamma uppväxttiden i Skåne.

Totalvy över ett för Bohuslän typiskt stenhuggare-

**De, som byggt på
hälleberget, se si-
na hem raseras i en
förlamad bygd**

När man sjövägen norrifrån nalkas Malmön, upptäcker man utan svårighet ett litet vitt kors på öns ostsida. Det reser sig på en liten, avlägset liggande backe, som starkt sluttar ned mot stranden. Det är ingen vanlig kyrkogård, det här är frågan om. Korset har planterats på en koleragrav. Det står där som ett dystert och spökliskt minne från den svåra farsot, som härjade Malmön i slutet av förra århundradet. En stor del av öns befolkning rycktes bort.

När man numera lämnar Malmön och åter får syn på det vita kolerakorset, har man en beklämmande känsla av att detta dystra minnesmärke på den ensamma backen

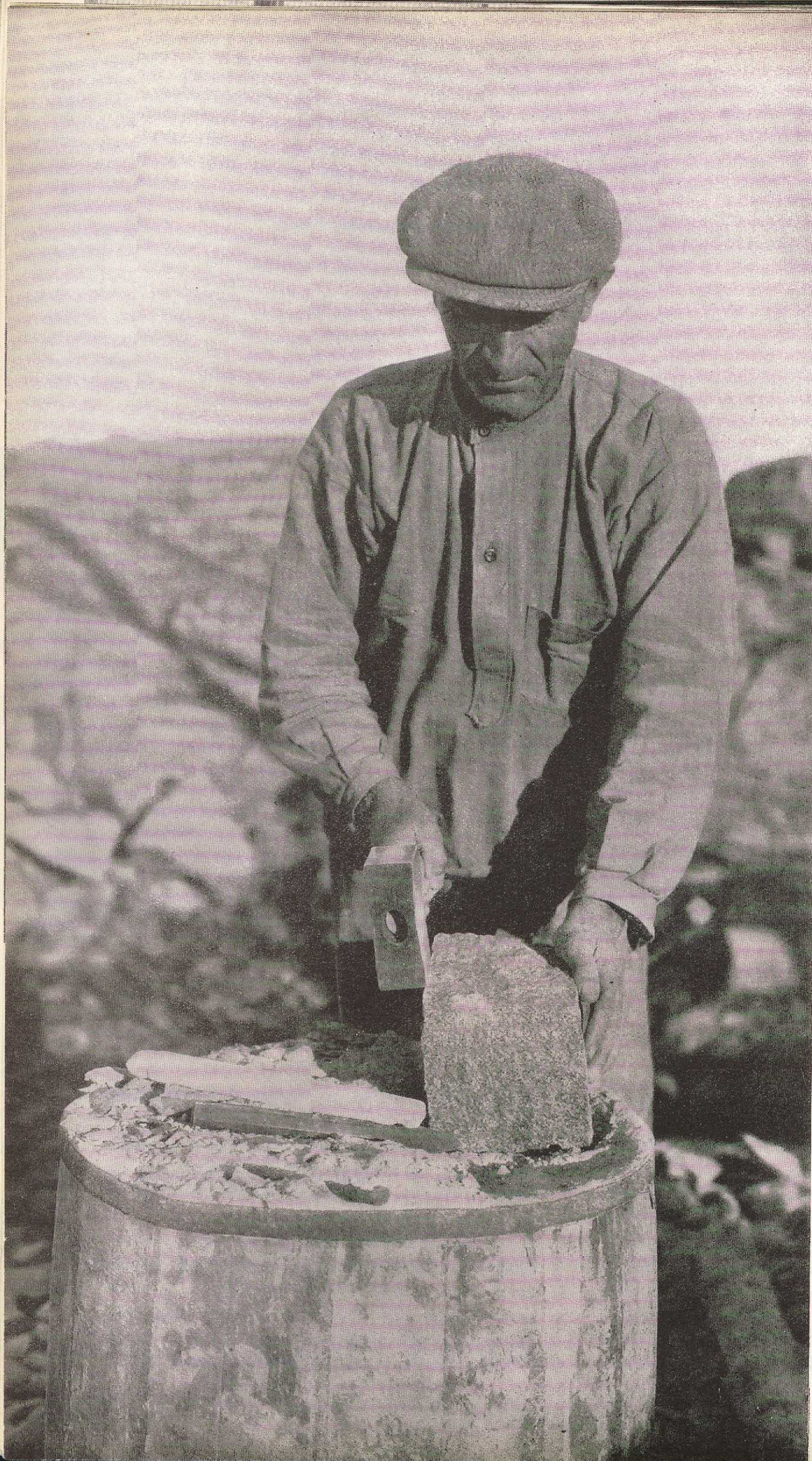

samhälle med arbetarbostäder (t. v.) och storbrott (t. h.)

mellan de grå bergknallarna alltjämt kan tjäna som en symbol och ett sorgetecken för en dödsdömd ö. Men farsoten, som härjar denna gång, heter kris, arbetslöshet, fattigdom och nöd. Och massgraven heter AK. Eller rättare sagt massgravarna: de äro legio, ty de äro som bekant många. I dem begravas människorna levande — men inte alltid friska — långt borta från hem och härd. I gengäld får familjen i hemorten en ersättning av staten på kr. 1:20 pr dag, ibland bara kr. 0:80. På detta ortsbidrag kunna familjerna inte livnära sig, det är ett konstaterat faktum, som både är känt och erkänt. Det är emellertid något för rundhänt tilltaget för att den

hemmavarande familjen, den ensamma arbetarhustrun med småttingarna, skall kunna svälta ihjäl omedelbart och i ett sammanhang, även om lungsoten härjar friskt på grund av den allmänna undernäringen och den allmänna bristen på varma kläder och bränsle.

Ju mer man lär känna av dessa händelser och människor i Bohusläns stenrike, desto mera benägen blir man att låta Malmöns kolerakors bli dödssymbolen för de 40.000 bohuslänningar, som befolka stendistriktet från Gullmarsfjorden i söder till Svinesund och Idefjorden i norr. Under fem långa, fruktansvärda år har denna förban-

Prosten Fritz Lüscher
i Lysekil skriver
till Morgonbris:

Många tänka helt säkert ifråga om arbetslösheten i Stenriket: Vi ha väl ändå inget kastväsen i Sverige, den manliga ungdomen kan väl lära sig ett annat yrke, som bättre föder sin man. Det är riktigt och många från stenhuggarhemmen i Bohuslän ha nog gjort så, men flertalet har förblivit vid faderns yrke och bör icke klandras därför. Vi älska alla friheten, och stenhuggaren är en fri man, som går till och från arbetet, när han själv vill. Häri ligger icke, att han har kortare arbetsdag och lättare arbete än andra kroppsarbetare, ofta tvärtom, men han rår sig själv. Och dessutom: yrket har fött sin utövare, ända till kriget kom. Då tänkte han som många andra: detta är en episod, om också lång, men den går över, och så går allt tillbaka i sina normala banor. Men det blev tvärtom.

nelse vilat över vårt fagra Bohuslän. Nu är måttet rågat. I sitt kloka, uppriktiga och förtroendeingivande anförande på det märkliga opinionsmötet i Brastad söndagen den 13 oktober karakteriserade socialministern själv det aktuella nödläget i Bohusläns stenkommuner och dess allmänna bakgrund. Han erkände villigt, att det först är på senare tid, som man mera allmänt fått upp blicken för det tragiska undantagstillstånd, som utmärker Bohusläns och Blekinges stendistrikt liksom en del socknar i Västerbotten. Krisen har i dessa trakter blivit permanent och drivit befolkningen ned i ett stadigvarande nödtillstånd. Ännu så sent som på hösten 1933 fanns det nog de, som hoppades, att även stenrikets kommuner skulle sugas med i den allmänna konjunkturförbättringen, som

statsrådet och chefen för Handelsdepartementet att låta föranstalta en utredning rörande Bohusläns näringsliv. I sitt uttalande till statsrådsprotokollet av den 15 februari 1935 anför departementschefen bl. a. följande: "Orsakerna till den relativt ogynnsamma utvecklingen av arbetslöshetsförhållandena i Bohuslän torde givetvis vara att söka i strukturen av provinsens näringsliv. Den väsentliga delen av befolkningen har under normala tider haft sin sysselsättning och utkomst inom fiskerinäringen och stenindustrin, och båda dessa näringsgrenar hava på ett mycket kännbart sätt berörts av krisen."

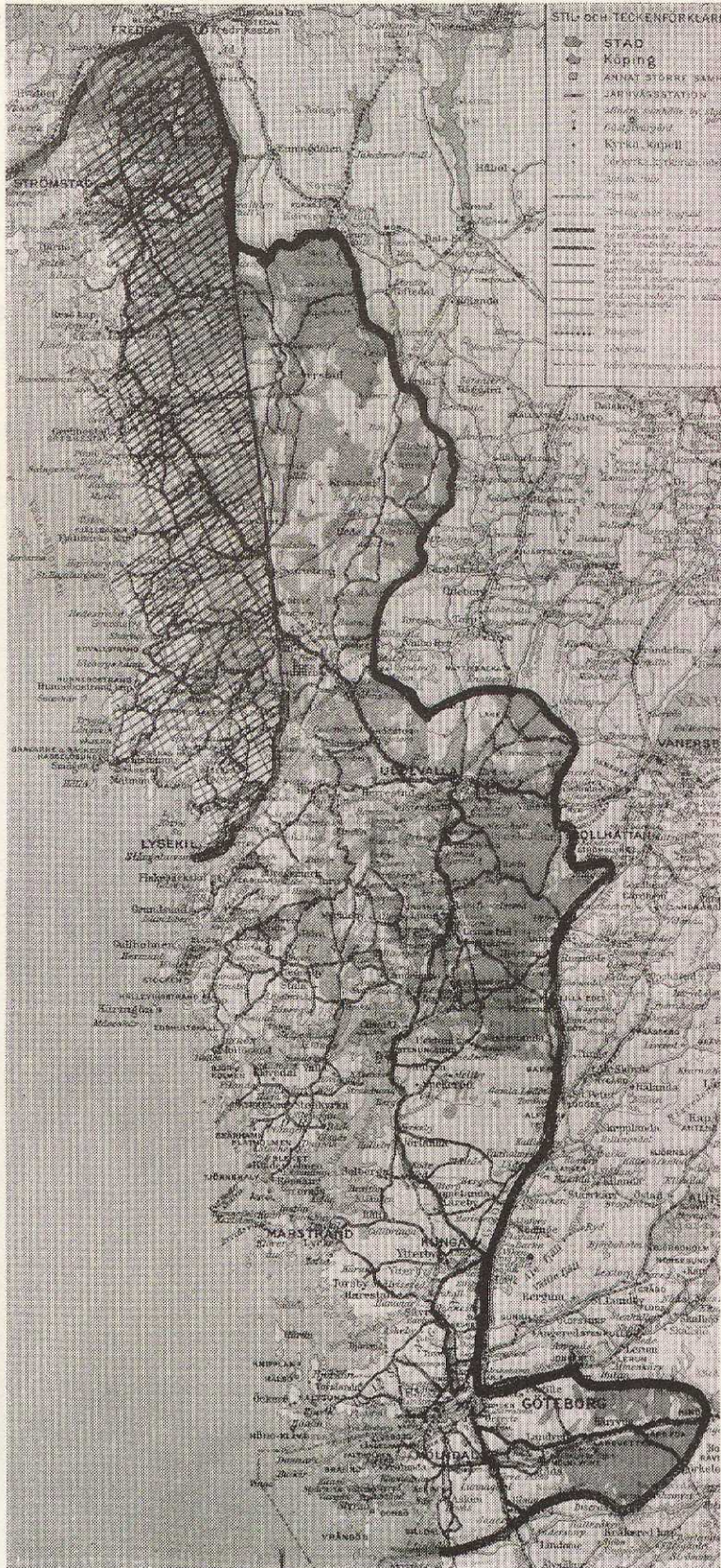
För folket i Bohuslän innebar "den relativt ogynnsamma utvecklingen av arbetslöshetsförhållandena" här nere näppeligen någon överraskning. Både stenhuggare,

Lagen i Bohusläns stenrike har i allt väsentligt kommit att bli identisk med AK-direktiv. AK:s ande har svävat över andra delar av vårt land, som dock tack vare bättre konjunkturer kommit ur krisen men över dessa bohussöcknar står år efter år de två fruktade bokstäverna som ristade i eldskrift. Land skall med lag byggas, heter det, men AK-paragraferna är en dålig grund för en hel landsändas livsföring. (Interiör från Brastads riksbeckanta kommunalrum, vari AK är inrymt, primitivt som en sovjetbyrå på ryska landsbygden.

begynt, även om arbetslöshetsprocenten för stenrikets vidkommande var oroväckande stor. Dessa förhoppningar ha inte gått i uppfyllelse. Ett par siffror: Den 31 okt. 1933 var arbetslöshetsprocenten för hela landet 2,7 %, för Bohuslän var den emellertid 4 %. Efter ett år den 31 okt. 1934 hade denna arbetslöshetsprocent för hela landet nedgått till 1,4 %. Bohusläns motsvarande siffra var samtidigt 2,7 %. Inför detta envisa och oroande faktum beslöt regeringen att tillgripa extraordinära hjälpåtgärder. Den 15 februari 1935 bemyndigade Kungl. Maj:t

fiskare och fraktskeppare voro sedan gammalt tämligen väl förtrogna med "strukturen av provinsens näringsliv". De behövde ingalunda anlita någon klärvoajant för att få veta vad som hänt, och vad som väntade dem — sedan den utländska marknaden för stenen blivit stängd genom importförbud och kontingenteringar, och så gott som hela den bohuslänska stenhuggarekåren, 8.000 man stark, drivits ut i arbetslöshet under åren 1930 och 1931. Man kunde mycket lätt, redan 1931, föreställa sig, vilket öde som väntade de 40.000 bohuslänningar,

Göteborgs och Bohus län. Det skuggade partiet är "stenriket", som titt och tätt i dagspressen nämnes som en till självförsörjning f. n. oduglig landsdel. Den riktige bohuslänningen, som inte i första taget anlitar fattigvård och ropar ut sin nöd, känner det nästan som en skam, men en mycket oförvållad skam att omhändertagas av det allmänna, ty den misstanken låder lätt vid, att denna belägenhet har sin rot i oföretagsamhet, håglöshet, lättja och den bekväma utvägen att i tid och otid lita till andra. Ett kapitalt misstag att så tro! Alla statliga omsorger och ingripanden till trots vilar alljämt ett hårt skattetryck på invånarna i stenriket, och detta tryck synes icke uppnått sitt maximum. Från 1930 till 1935 har det i Lyse vuxit från 24 till 34 kr. pr skatte-krona, i Brastad från 44 till 47, i Bottna från 31 till 44.

som direkt voro berörda av en stenindustri, vilken till 90—95 % arbetade för en exportmarknad, som inte längre existerade. Om den fromme och frissinnade landsfadern C. G. Ekman ännu på hösten 1931, då nöden redan satte sin prägel på Bohusläns stenhuggare, fått upp blicken för "strukturen av provinsens näringsliv", så hade han för den sakens skull knappast behövt bli misstänkt för att ha stått i något slags otillbörligt förhållande till det övernaturliga.

I fortsättningen blir det måhända nödvändigt att kräva av våra statsmän, att de ha en hum om "strukturen av provinsens näringsliv", och att de utan föregående varningar kunna göra sig en liten föreställning om vad det i dessa tider innebär, att 40.000 människor för sitt livsuppehälle äro beroende av en industri, som till 90—95 % arbetar för export. Herr C. G. Ekmans statsmannagärning bör kanske även i detta specialfall kunna tjäna som ett varnande exempel. Om inte denna i tid hade blivit avlöst av den förkättrade kohandeln med ty åtföljande statsingripanden och miljonbeställningar och utdelning av livsmedel genom statens försorg, torde vissa förutsättningar ha förelegat för att kannibalismen kunnat uppleva en renässans i detta land norr om Gullmarsfjorden. Så långt gick det nu aldrig. Nöden har hittills kunnat inskränka sig till massarbetslöshet, massfattigdom, hungersnöd, magsjukdomar, exekutiva auktioner på egna hem, neuroser, tuberkulos och ett 50-tal självmord. Inte desto mindre ber jag att vördsamt få instämma i departementschefens uttalande till statsrådsprotokollet av den 15 februari 1935: "De särskilda förhållanden, som sålunda äro rådande i avseende å arbetslösheten inom Bohuslän, göra det enligt min mening angeläget att till övervägande upptaga frågan vilka åtgärder, som böra och kunna vidtagas för att i möjligaste mån skapa nya utvägar till sysselsättning för den del av befolkningen inom länet, som eljest torde sakna möjlighet att där vinna sin utkomst."

Bertil HANSSON

Ge den "loja svenskan" omläxa på Bohuslän!

En av den borgerliga pressens mest kända och aktiva pennor har utmanat kvinnovärlden med påståendet att den svenska kvinnan är andligen loj. Han urskuldar emellertid arbetarkvinnorna genom att erinra om deras ihärdiga slit som inte ger tid och krafter över för andlig förnyelse. Men samtidigt uttrycker han sin tillit till Morgonbris strävanden att slå vägen friare för dem.

I alla runorna kring statsministern blir säkerligen ingen-

Landstingsman C. Brännberg, Lysekil:

Ha Ni tänkt på, alla Ni hustrur, som ha den stora förmånen att få ha Edra män hemma och få ha familjen samlad, vad det kan kännas för hustrun till en stenhuggare att ha mannen på ett håll, pojkarna än här och än där på statens arbeten till löner, som äro de sämsta möjliga. Att om mannen än är 50 eller 60 år, så skall han ändå långt från hemmet ut i arbete i regn och rusk. Att ligga inhyst i en AK-barack under hösten och vintern utan den omvårdnad, som ett hem och en lång samlevnad i vanor och varjehanda giver, torde ej blott för mannen utan även för hustrun därhemma medföra en oro och ett betryck, som likt en mara hänger över hemmet dag och natt.

Jag känner en familj i Göteborg, där mannen varit arbetslös i flera år och uppburit sitt understöd. Hustrun har arbete på en fabrik med cirka 30:— kr. inkomst pr vecka. Mannen fick under hösten i föl hänvisning till AK, men då han hade klen fysik, vägrade han och understödet indrogs. Hustrun förklarade: "Vi få leva på min inkomst, hellre detta än få hem dig sjuk." Men så kunna icke stenhuggarhustrurna säga. Det finns i allmänhet inga inkomster för dem när alla resurser äro tömda, när hemmet, kommunen, släkten stå lika maktlösa. Alla äro lika fattiga, alla äro lika rika här i dessa stendistrikt.

Ung värdefull kvinnokraft, som ej får förslösas, pinas ut i den fattiga arbetarhustruns trälaktiga slit för hem och barn. Det är två unga stenhuggarhustrur, som sedan de gifte sig för fem år sedan fått klara fram sina hem på knappa tusen kronor om året. Men med vilken skicklighet, med vilken ihärdighet, hängivenhet och glädje. Var kan uppletas maken till detta vackra välordnade kök och dessa två välvärdade husmödrar. Husets fyraåriga son är hällen som en prins i ordets bästa bemärkelse. De säger sig bara ha varit på bio inalles fyra gånger under de fem äktenskaps-åren, men i stället ha de gått in med liv och lust för den socialdemokratiska kvinnoklubben. För att ej förlora Morgonbris tura de om att köpa den. I år ha de haft en trevlig om också mödosam chans till extrainkomst. De plockade nypon åt Härnässets "konsum". Man fick 38 öre pr kg för snoppade nypon. Den ena av våra ungfruar plockade och snoppade 97 kg och den andra 50 kg. Från samtliga husmödrar på trakten fick Konsum 6.700 kg, vilket gav en sammanlagd extra inkomst av kr. 2.566. Husets värdinna i det efter ett mönster i Morgonbris förfärdigade förklädet berättar att hon har följt med sin man när han måst ut på AK-arbete. Var förvissad om att AK-barackerna på stället haft det bra. "Jag måste skura golvet minst tre gånger i veckan för att kunna hålla något så när trivsamt", berättar hon. Affärsmännen på platsen höll hon också tummen på ögat på. "De vill annars gärna sko sig på det fattiga AK-folkets bekostnad."

ting sagt om vår partiledares inställning till kvinnorörelsen. Sällan eller aldrig har han heller förekommit i pressens enquêter om de kvinnliga medborgarnas positioner. Men i Morgonbris julnummer år 1927 återfinnes emellertid en artikel av P. Albin Hansson rubricerad Kvinnokraften, som förråder att han finner det så självklart att kvinnorna skola vara människor och medborgare på samma sätt som männen, att därom diskuterar han inte. Undertecknad har haft förmånen att som ensam kvinna bland sexton manliga kamrater arbeta under Per Albin Hanssons ledning. Och i detta avseende tog han priset bland arbetschefer. Han tvekade aldrig att ge den kvinnliga medarbetaren uppgifter av hänsyn till hennes egenkap av kvinna och hon fick heller ej tveka inför ett aldrig så bistert uppdrag. Per Albin Hanssons kvinno-

ideal ser han personifierat i sin mor. I ovannämnda Morgonbrisartikel erinrar han också med hänförelse om Maxim Gorkis berättelse En mor.

"Man formligen gripes av ångest — skriver han — inför skildringen av den utsläpade smedhustrun, förpinad av fattigdom och elände, gift med en brutal best, som tog vad löst som fanns i hemmet för att förvandla det i brännvin, ett kvinnligt lastdjur, som slet och släpade, kuschat och ödmjukt, till synes nästan uttorkat i både hjärna och hjärta. Men hon hade sonen, revolutionären, som hon älskade och ängslades för, som hon i sin enfald följde i striden och vars plats i den revolutionära kampen hon fyllde när han satt i fängelse.

En mor som kämpar för de sina kan även det otroliga. Men här mängdes tydligen så småningom in i moderskänslorna också kärlek till saken, till uppgiften, den stora striden för friheten. Och här kom i sin vackraste form den väldiga kraft, som kvinnan besitter i sin hängivenhet, sin ihärdighet och sitt mod.

Många kvinnor ha givit den svenska socialdemokratin av sin kraft.
(Forts. på sid. 10.)

Giv våra män och söner arbete!

I denna lilla stuga, byggd högt uppe på hälleberget har en annan av Morgonbris trogna vänner, fru Klara Olsson bott med sin familj i hela trettio år och fostrat upp tolv barn. Inne i stugan är allting putsat och fint. Ett mönster-gillare kök får man leta efter. Vid en inventering i smyg konstatera vi att rummets bokhylla inrymmer verk av Zola, Dumas, Tolstoy och många andra. Z. Höglunds böcker om Hjalmar Branting finnas där även. På en vägg hänger en fiol, men den har endast en sträng hel. De andra äro trasiga. Musiken har tystnat i dessa bygder. — Jag har fyra pojkar på AK nu. Den femte har också varit ute i Värmland, men kom nyligen hem och ligger sjuk i magsår, meddelar fru Olsson. Den yngste av dem är 22, den äldste 30 år. Två äro i Västergötland, en i Halland och en i Småland.

— Jag har just skrivit ner några rader till kamraterna i det övriga landet, om ni vill bereda plats för dem i allas vår Morgonbris, undrar fru Olsson. De lyda: Även till stendistriktet har hösten kommit, mörk och obeveklig. Jag står i mitt fönster och ser de gråa intetsägande skrot-högarna, som vittna om fem års lång arbetslöshet sedan den tid då våra män ännu kunde förvandla den grå graniten till bröd, då våra pojkar byggde luftslott, som ej blivit verklighet. Det har ju lovats oss en hel del den sista tiden bl. a. yrkesutbildning för ungdom från 18—25 år. Men där finnas årgångar, som överskridit denna ålders-gräns. Skola de fortfarande flyttas som fårahjortar från den ena till den andra AK-förläggningen? Det finns ett gammalt ordspråk som säger: arbetaren är sin lön värd, men ofta kommer denna nu här i våra bygder i form av

lungrot. Det är nog många av AK:s arbetare som fantiserat om en kostym till jul, men våra familjeförsörjare få inte ha någon fantasi. Deras enda tanke måste vara: ha hustru och barn någon mat.

Stenhuggarbefolkningen är seg och uthållig och har vuxit samman med havet och den hårda graniten. Den ger sig ej förrän verklig nöd står för dörren. Först då vi sakna det nödvändiga, då våra vedbodar stå tomma och kommunernas kassar äro länsade då komma även vi med vår erinran att när vi gjort våra skyldigheter, vi också måtte få räkna på några rättigheter. Giv våra män och våra söner arbete, så att de kunna försörja sig och sina familjer!

Så här såg för några år sedan ett för Bohuslän typiskt storbrott ut, dominerat av den väldiga lyftkranen, som bar de jättestora stenblocken — jämför med mannen på bilden — direkt till stenhuggarens tunna (se bilden på sid. 4). Dessa krananläggningar, som kostat hundratusentals kronor och som moderniserats för fem, sex år sedan stå nu stilla. Ingen tror heller att de komma igång igen. Borta är också den energiska skaran maskinborrhare på nedanstående bild.

Mången mor i svenska arbetarhem har med undran iakttagit hur söner och döttrar kastat sig in i den till synes utsiktslösa striden mot de mäktiga. Mången svensk mor har med ängslan sett de mäktigas vrede tändas mot hennes kära och känt upproret vakna inom sig när de jagats ut i svält eller ur landet. Och hon har ofta tagit de bortjagades plats i striden och sökt fylla den med sin kärlek, sina uppoffringar, sitt mod. Kunde man föra fram hela raden av tappra i ledet, av vardagens hjältar så skulle det bli ett icke ringa uppbåd av kvinnor.

Vi måste noga bevara kvinnokraften för samhällsbyggandet. Vi behöva hängivenheten, ihärdigheten och modet, nu som förr, kanske rent av mera än förr.

Vi ha övervunnit det mest iögonfallande förtrycket. Vi ha fått den politiska friheten, folket har till dels blivit herre i eget hus. Men fråga är om vi icke ha det värsta förtrycket kvar, det ekonomiska. Det springer inte så hjärt i ögonen kanske, men det är dock ett faktum, att folket, både som producenter och konsument, ligger i klorna på ett ekonomiskt fåvälde. För att bryta ner detta och också här öppna frihetens vägar behövs det icke mindre uthållighet och mod än när det gällde att slå det politiska fåväldet. Här är det kvinnokraften bör sättas in, tillvaratagas, nyttiggöras, utvecklas. Här är många platser att fylla och rum för mycket uppoffring och kärlek.

Vi ha hunnit så långt att vi kunnat börja reda det stora folkhemmet. Det är nu fråga om att där skapa trevnad och trivsel, göra det gott och varmt, ljusst och glatt och fritt. För en kvinna borde icke finnas en mera lockande uppgift. Kanske behövs det blott att hon får

ögonen på den, att hon får väckelsen, för att hon skall komma med hela sin iver och hänförelse.

Kunde de kvinnoskaror Gustaf Näsström med fullgoda skäl förklarar vara andligen loja i ett nu plaseras i Bohusläns stenhuggardistrikt och bli i tillfälle att göra samma rundtur till de mot nöd och förödelse kämpande hemmen som Morgonbris medarbetare företagit så är det inte möjligt annat än att de skulle få den chock som ryckte dem ur passiviteten, den väckelse varom Per Albin Hansson talar, Morgonbris medarbetare har gång efter annan under rundfärden kring samhällena mellan de urtidspräglade bergen, där stormen legat på från havet och regnet gjort dagern blygrå, önskat att alla Sverges kvinnor varit med.

Vi gick en gång ur flickskolan med högsta betyget i geografi. I denna stund skämmas vi över betyget. Vad har vi hittills vetat om Bohuslän och dess duktiga kvinnor och härdade män! Bohuslän är i dag ett uppskakande, åskådligt skolexempel på alla det nuvarande samhällets, politiska och sociala problem.

Samtidigt vårt Sverige i närvarande stund anses

vara ett av de mest välordnade länder i världen, konstateras att nästan en hel provins håller på att dö svältdöden, tusentals hem kämpa förgäves mot förintelsen, flera tusenden människor måste trots stor duglighet och arbetsiver bli mer eller mindre förödmjukade understödstagare.

Vi råkade ibland under kringvandringen stöta ihop med en kollega från en borgerlig Stockholmstidning. Han mötte oss alltid med yttrandet: Situationen är onekligen oerhört prekär, men jag får inget besked om hur folket klarar sig. Hemmen förete ingen

nöd. — Nej, svarar vår interlokutör, den gör man allt för att dölja.

Och vi gästade det ena lilla välputsade trevna köket efter det andra och fick ej heller annat besked av de prydliga husmödrarna än: Ja, det måste gå. Men i konsumbutikerna meddelades att omsättningen gått ner med 25 procent och på sina håll med över 50 procent.

Och på Malmön råkade vi utanför de långa barrackerna in i en liten grupp av unga arbetarhustrur, vilka som bäst dryftade dagens läge. Några av dem

Dessa nu arbetslösa stenhuggare veta med sig, att deras arbete före kriget inbragte Sverige ett exportvärde av c:a 23 miljoner kr. årligen och att det arbetets frukt skördades ej blott av dem själva, utan av smeden, bonden, handlanden etc. ja, att guldströmmens rännilar förgrenade sig vida omkring på land och i stad. Inte var det deras fel, att kriget kom, att dess verkningar blivit så kännbara för dem och denna landsdel, att de utländska hamnarna stängdes för bohusstenen, som annars har namn om sig att i kvalitet höra till världens främsta. Nu vädjar Bohusläns folk till den svenska marknaden; det övergår dess förstånd, att det utmärkta vägbeläggingsmaterial, som heter svensk granit, ratas till förmån för andra med kortare livstid. Vi ha — säger man — materialet inpå näsan, våra stenhuggare äro i genomsnitt erfarna och skickliga, kostnaderna stanna inom landet, men ändå synes det helas välfärd väga för den och den vägstyrelsen, ja, för statliga myndigheter så jämförelsevis litet.

Landshövding *Malte Jacobsson* i Göteborg deklarerar: — Det förhåller sig visst inte så, att svensk sten inte längre har någon marknad i utlandet. Efterfrågan föreligger tvärtom från flera håll. Valutarestriktioner och andra åtgärder ha emellertid föranlett, att behovet inte kan tillgodoses. Symptomatiskt är att åtskilliga vägdistrikt i Danmark vilja ha svensk sten på sina vägar. De kunna dock inte få valuta för importen. Jag tror i varje fall, att exporten efter hand skall kunna återupptas, åtminstone i viss omfattning. I detta sammanhang vill jag ge uttryck åt den uppfattningen, att det vore klokt om staten beredde de arbetslösa i Bohuslän sysselsättning i deras gamla fack och betalade merkostnaden i stället för att laborera med arbetslöshetsunderstöd.

Om stenindustrin åter kommer i gång kan den i varje fall aldrig ge permanent anställning åt mera än på sin höjd 2.500—3.000 man. Resten, det vill säga 1.000—1.500 arbetare, är det nödvändigt att finna annan sysselsättning för.

hade just sänt i väg "sina karlar", som varit hemma från AK-förläggningen på andra sidan sundet över lördag och söndag. Då brast den vekaste av de andra i gråt. Hennes man hade varit borta i tre månader och det minsta flickebarnet låg sjukt. Och inte hade hon yllestrumpor till barnen. H a n måste ju ha först och främst. Hon hade just sytt ett par blåbyxor för två och femtio och ett par vantar av gamla yllestrumpor som hon skulle ha i väg med dagens post. Två små barn och fem kr. i veckan och ibland inte det, år efter år, vart skall det hära hän. — Ja, i somras satt vi här i backarna och diskuterade vad vi skulle kunna hitta på för att tjäna litet

själva, upplyste man oss nytillkomna. — Se här, vi kan väva mattor, vi kan sy och sticka, men var få avsättning. Vi har inte ens möjligheten att få gå i hjälphus, ty här på ön är alla lika fattiga. — Vi två förtjänade verkligen i veckan några kronor tillsammans genom att nattvaka hos ett döende barn.

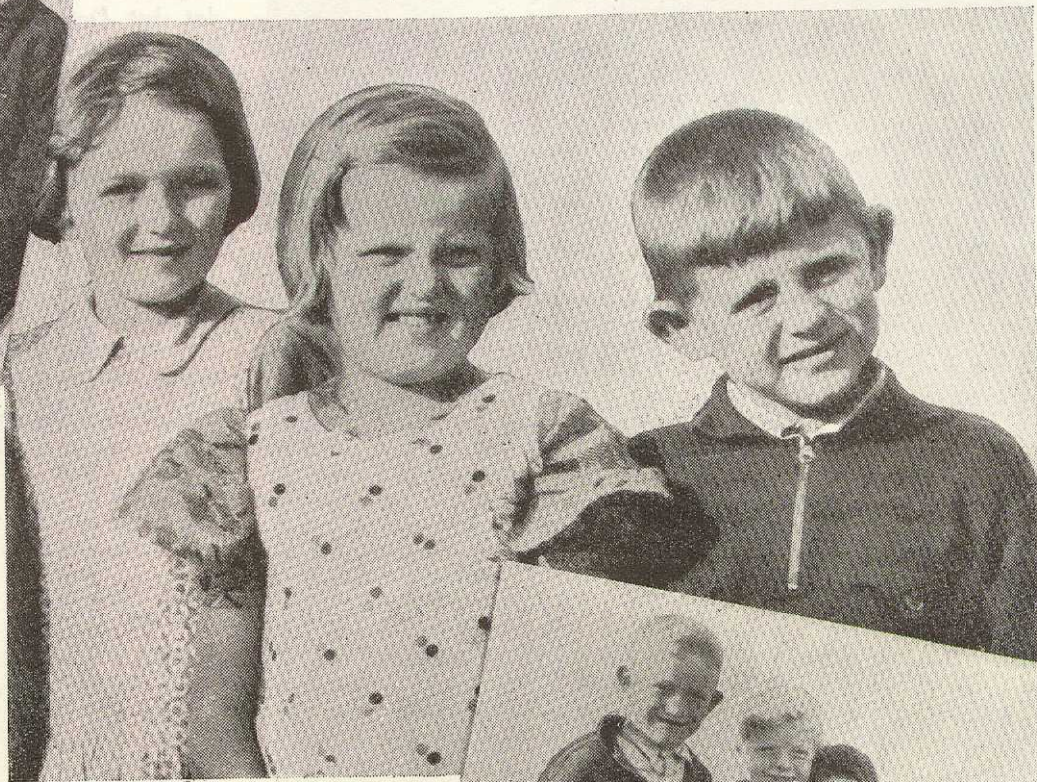
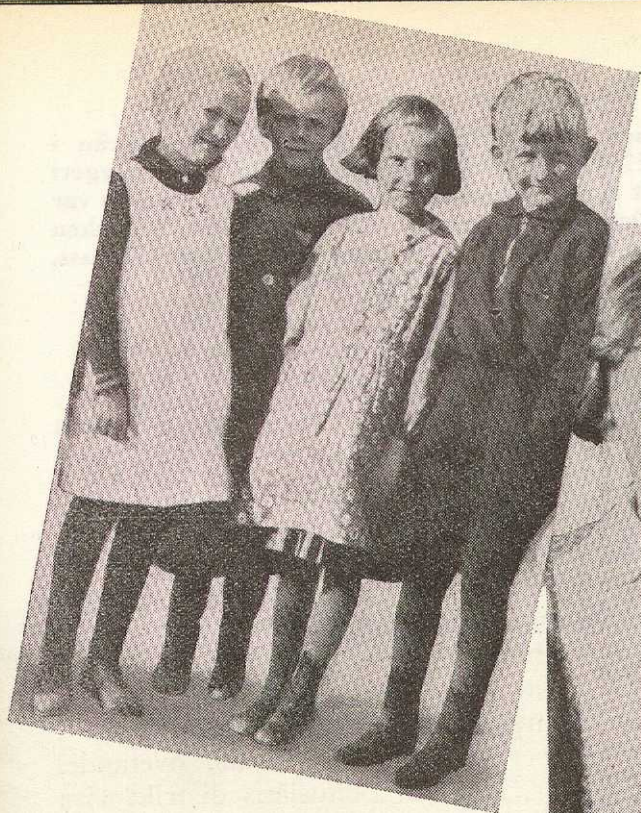
Vi se ut över ön. Den ligger i havsbandet, kal och kall. Vinden sveper ständigt över den. Ingen växtlighet dväljes där — först nedåt viken, åt fastlandet till uppträder västan så lugn, att en eller annan potatistäppa kan upptäckas. Men i övrigt endast de öde granitbergen.

Kvinnorna framför oss som knappt kan hålla stånd

(Forts. på sid. 14.)

Tre stenhuggarhustrur på Malmön diskuterar grannfruns yttrande: Ja, jag har ju fem barn men jag skulle inte ha något emot fem till, om vi bara haft råd.

Omkring en ny generation

Vi komma till småskolan i Hjärmedal just som barnen störta ut ur klassrummet efter slutad dag — en skara trevliga och hurtiga småttingar. Och Bertil Hansson uttrycker allas vår häpnad då han säger: Det är ett under, tycker man, att mödrarna i dessa nöddistrikt kunna hålla sina barn så snygga. Det är mycket sällan man möter några trasbylten här. Skolbarnen äro rent av välklädda — liksom de också äro välväxta, hurtiga och glada. Arbetarhustrurna offra allt för dessa barn, och de turas om att i skolorna göra i ordning smörgåsarna åt dem, när anslagen för barnbespisning komma under terminerna.

Lärarinnan faller in: Jo, för all del, nog har barnen så att dom klarar sig; pålägg på smörgåsarna och skor på fötterna.

— Men vet ni hur situationen är i hemmen? Anförtror mödrarna er sina bekymmer?

— Nej, mammorna kommer visst inte till mig. Men så mycket vet jag att de enda som betalar skatt på den här kanten det är vi lärare. Vad det nu kan bero på. Biograferna är i alla fall fulla flera gånger i veckan.

— Kan ni som är så säkra på er sak även ge oss lösningen på hur dessa mammor klarar fram sina familjer med i lyckliga fall 80 öre eller 1:20 om dagen?

— Vi betalar skatterna!

— Detsamma har jag, yttrar den borgerliga stockholmsjournalisten, också hört från lärare i andra stenhuggarsamhällen.

Den ena samhällsgruppens kunskap om och samhörighetskänsla med den andra är fortfarande liten. Man brukar säga att barn har en förunderlig makt. Skulle inte alla goda och bevarande krafter, antingen de tillhöra de arbetslösa eller arbetande, kunna ena sig i den goda viljan att föra den uppväxande generationen oskadd över det moraliska och ekonomiska kaos, som ligger så hotande nära den.

Denne unge man träffade vi på arbetslöshetsbyrån i Brastad. Han hade under tio månader haft stenhuggeri så pass att det givit honom 80 kr. i månaden. Men nu var det slut. Och mor och far behövde hans hjälp. På banken hade han i alla fall kr. 6:03, som nu väl kom till pass.

samhällen, där bankerna sökt att få ut sitt genom utmätning av husen. Samma hot ligger över dem alla.

Världsordningens brister, det ekonomiska förtrycket varom Per Albin talar härövan, de olika folkgruppernas beroende av varandra — bonden av industriarbetaren och vice versa —, men även deras ännu svaga samhörighetskänsla, luckorna i den sociala hjälpverksamheten, en livskraftig, dugande ungdom, som är utsatt för andlig och materiell svält, vars konsekvenser ej kan överblickas, ovetande, maktlösa mödrar, allt kan Bohusläns distrikt visa prov på.

Borde inte varje svensk kvinna redan inför dessa bilder vakna och se den stora bjudande uppgiften. Det är inte Bohuslänsfolkets fel att det har det som situationen är. Ansvarvaret faller på en och var svensk medborgare. "Det kan och får inte dröja länge — bjuder statsministern — innan även kvinnornas insikt kommer. Kvinnokraften får icke förlösas. Samhällsbyggandet behöver den." KAJ

(Forts. fr. sid. 12.)

mot den hårda blåsten, synas oss som en symbolisk bild av den ovetande svenska kvinnovärlden. Den svenska arbetarhustrun är väl inte längre samma lastdjur som modern i Gorkis roman, men hon vet alltjämt inte mycket mera om de stora sammanhangen varav hennes lilla värld är så beroende. Det var först sedan nöden var över dem som arbetarhustrurna på Malmön och i Brastad lärde sig hur deras avlägset liggande samhällen gång efter annan utsatts för vågsvallet från de stora världshändelserna. Under de tidigare kriserna gav männen och sönerna sig av till andra platser, många emigrerade till Amerikas stenbrott. De blev borta tills det åter sattes fart hemma. Nu kan de inte längre finna den utvägen.

Det stora uddevallabolaget Kullgrens Enka inköpte för ett fyrtiotal år sedan den tre kilometer långa och hälften så breda Malmön och ön äges fortfarande av bolaget. Kullgrens Enka har i alla år brutit sten på Malmön och under årens lopp ha miljoner ton sten förts från Malmön till främmande land. När krisen kom stoppades all stendrift på Malmön. Kullgrens Enka sitter inne med vinsterna, arbetarna äger inte ens de egnahem de byggt på de små jordlotterna de arrendera av bolaget. Det finns grann-

"Jag undrar hur pojken min har det borta i skogarna på Dal."

Under slit och möda byggde man för folkhemmet, men folkhemmet blev för många en AK-barack

De bohuslänska stenhuggarna visste tidigt att bygga upp en stark arbetarrörelse. Redan 1896 bildade man de första fackföreningarna och år 1900 kom den första socialdemokratiska arbetarekommunen till stånd. Den

bildades i stenrikets huvudstad, som redan före sekelskiftet var den bohuslänska arbetarrörelsens huvudort. Många av dem, som då voro med om att lägga grunden till det nya samhället och som voro med i kampen för arbetarklassens befrielse, ekonomiskt, socialt och kulturellt, ha nu gått till det land varifrån man icke kan återvända. Många äro dock kvar. Här och var ute i bygderna träffar man dessa veteraner, som kunna berätta om de första demonstrationerna i staden, om då de första gången hörde Palm eller Branting.

Det rådde ofta storm härute bland de grå men för stenhuggaren värdefulla klipporna. Här kämpade man mot maktlystet bolagsvälde, här kämpade man för inflytande i de samhälleliga angelägenheterna. Kampen stod ofta het, men striden härdade, även om den icke alltid vanns. Under kamp och möda byggde man upp sin rörelse och just kampen gjorde organisationen till något av det dyrbaraste man visste.

Organisationen var nyckeln till det samhällssystem där arbetet hedrades och där inga orättvisor förekom. Organisationen var icke blott den hävstång med vilken man tilltvang sig någon femöring pr arbetstimme, organisationen var mycket mera.

Den utgjorde grunden till något som sedermera skulle få benämningen folkhem.

Åh, vilken arbetslust man hade, vilken energi man ådagalade, vilken stolthet man kände då det gick framåt. Och framåt skulle man. Vägen gick blott åt ett håll, framåt!

Men icke bara materiellt. Själen skulle ha sitt. Man förtog sig kanske någon gång. Från diskussionen om det nya, drömda idealsamhället var steget till filosofin icke långt. Marx ekonomiska teorier kunde man diskutera dagar och nätter, och svor mången på magisterns ord, var det dock många som ville ge dem annan tydning. Om ett diskuterade man emellertid icke; solidariteten. Den saken var klar. Det var genom obrottslig solidaritet vägen till segern gick och på den fick inte prutas.

Umgänget med den kärva naturen gjorde sinnet kärvt. Arbetet fostrade män. Rörelsen fostrade granna typer, män med behärskning i uttryckssättet men med en okuvlig framåtvilja och krav på renhårighet.

Stenhuggarna i Bohuslän blev ett släkte som visste sin plikt men krävde sin rätt och hatade småaktighet med känsla och övertygelse. Ett härligt släkte och en fröjd att samverka med.

Männen mognade, ungdomens heta dröm om en snabb marsch in i det lyckorike man kämpade för svalkades väl av verklighetens bistra vindar. Dock icke så att man gav tappt.

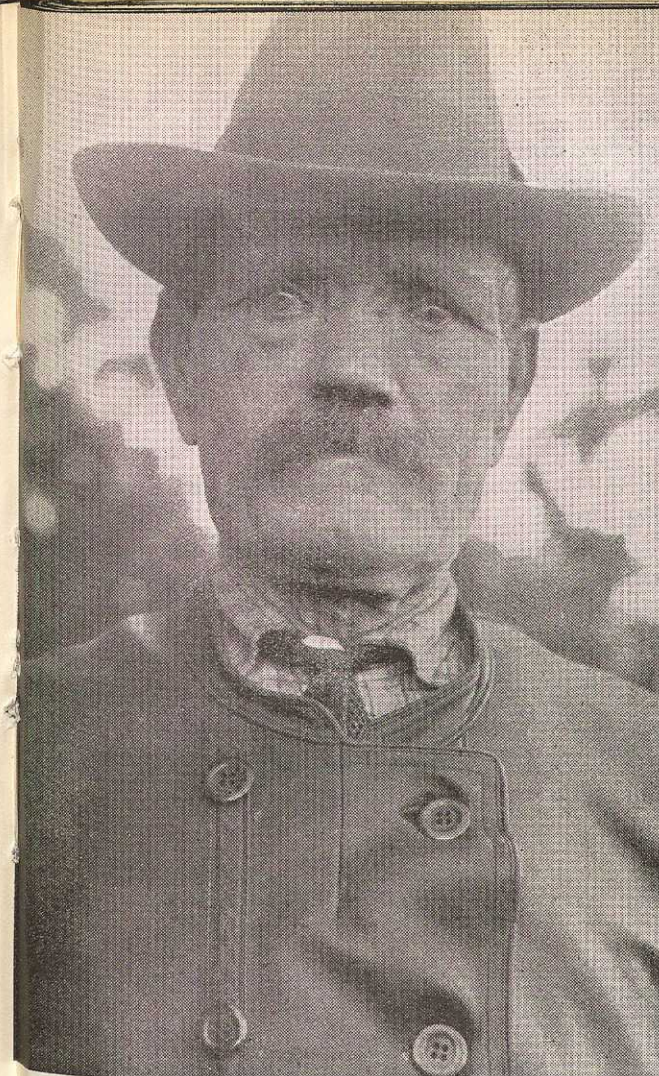
Världskriget kom och med ens tystnade stålets klang i bergen, stenhuggarna blevo nomader men på den tiden fanns dock arbete. Man kunde resa till Amerika, till Norge, till Mellansveriges gruvfält o. s. v. Kriget slöt emellertid och efter några år kom stenhuggeriet åter i gång. Åter började man bygga på sina kooperativa föreningar, sina fackorganisationer och sina arbetarekommuner. Den nya ungdomen fann vägen in i ungdomsklubbarna.

Det sjöd av arbetslust och kampvilja. Man hade kanske

böjts under trycket av onda tider men sprang åter ut som en stålfjäder. Så kom året 1930. Den ekonomiska världskrisen svepte in över landet, träffade stenindustrien hårdast och ligger alltjämt kvar över stenriket.

De många som kämpat i arbetarerörelsens armé blevo nummer i Kung Stämpels armé. Det folkhem man kämpat för, som man drömt om och som man sökt övertyga andra om, det blev för flertalet av dessa stridsglada, stolta och målmedvetna män en AK-barack uppe i Värmlands storskogar, på Smålands moar eller på Västergötlands svältor.

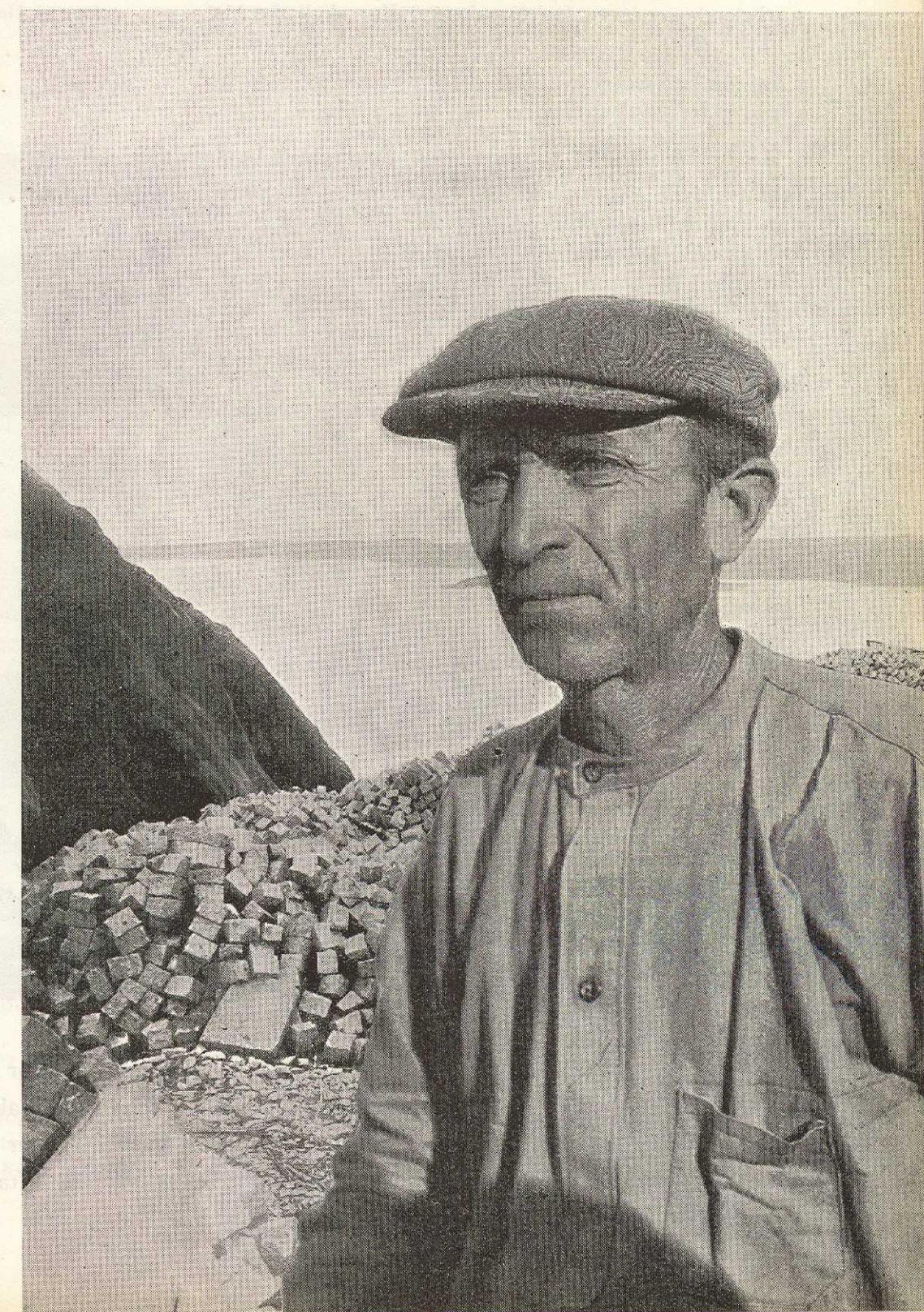

Tre stenhuggareveteraner

som under fem, sex decennier stått i bergen sommar och vinter i stekande sol och bitande havsvindar.

Om man vet att dessa grånade män aldrig försummat ett organisationens möte, aldrig mankerat en demonstration eller ett offentligt möte, aldrig dragit sig undan striden för sin idé och sin rörelse, att de av kamraterna beklätts med uppdrag för organisationen eller för kommunen, så fattar man helt och fullt den oerhörda tragedi varje enskilt fall utgör.

Deras organisationer hålla på att gå sönder, på hemkommunens förvaltning och angelägenheter ha de icke längre något inflytande. Kanske har rösträtten förlorats på grund av det orättfärdiga skattestrecket. Men det spelar ju inte längre någon roll. Från baracken i Småland kan

man ju ändå inte deltaga i kommunalfullmäktige eller skolstyrelsen, därifrån kan man ju inte hjälpa till i partiarbetet. Man kan ju inte ens få hemortens partitidning trots att man tigger arbetsledningen om att få den.

Till detta att helt förlora kontakten med allt som är dem kärt, allt som gjort livet värt att leva, med hemmet och familjen, med rörelsen och idén, kommer de ständigt malande bekymren för dem där hemma, för dem som skola leva på ordsbidraget.

Ha de något att äta, ha de något att elda med, ha de något att taga på sig nu när det blir vinter och kallt? Jag tjänar ej så att jag kan bidra.

Hur går det med hyran eller räntan? När kommer landsfiskalen och verkställer utmätningen eller den exekutiva auktionen på mitt "egna hem"?

Hur skall jag kunna komma hem och se till de mina, lever arbetarekommunen, fackföreningen? Hur skall det bli?

Var detta resultatet av mitt arbete, mina mödor? Var det detta jag kämpade för?

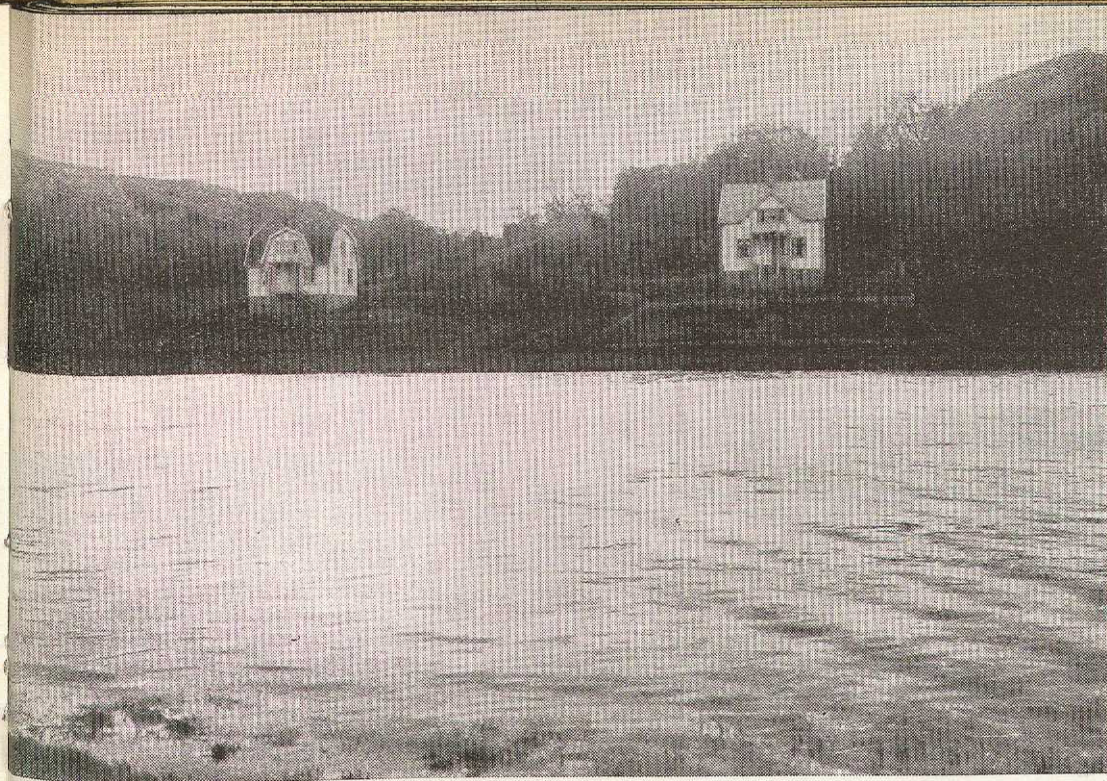
Frågorna komma i ström, den ena föder den andra, dag efter dag, natt efter natt, samma evigt malande frågor, vilka med anledning av de givna svaren måste leda mot hopplösheten.

Kommunstyrelser och fackföreningsstyrelser ha skickats bort, deporterats, ryckts från sina organisationer. Gamle Alfred Höglund i Härnässet, trogen och trägen i både fackförening, arbetarekommun, Folketshusförening, Konsum och kommunalman, han träffas i en AK-barack ett par mil öster om Borås.

Gamle Otto Isaksson, ordförande i Malmöns arbetarekommun och mycket annat i sin hemort, han skall trots de 50 åren få sin arbetsvilja prövad nere vid skånska gränsen. Han har inget hopp om att kunna tjäna till

I sina båda egenskaper av platsredaktör för Kuriren och partiets ombudsman står redaktör Harald Foss, Lysekil, i ständig kontakt med arbetslöshet och nöd, får mottaga förtroenden och uppdrag. Hans hustru hjälper till i det många gånger ömtåliga arbetet och tankar och samtal i hemmet rör sig oftast om AK-direktiven och ordsbidragen.

Här två trevna egnahem, där familjefäderna måst ut på AK-förläggningar i Värmland. Den ena har varit ledamot av hemmakkommunens arbetslöshetskommitté.

resan hem igen, långt mindre att kunna bidra till familjens uppehälle.

Ivar Hansson, Håle, var ordförande i Askums arbetarekommun, är nu AK-arbetare uppe i Värmlands storskogar, fjärran från allt som han älskat. Och många, många till dem.

Låt oss nämna även ungdomen: Hur man i ungdomsklubbarna fått välja nya styrelser flera gånger i månaden därför att AK mobiliserat de tidigare valda. Skall man kunna rädda dem åt arbetarerörelsen. Kan man rädda dem undan förfallet?

Någon dag före det Isaksson och Hansson reste kommo de upp till mig för att tala om sig och sitt. Man var hetare i rösten än vanligt. Det märktes genast att något särskilt stod på. Förklaringen kom snart.

— Vi kommer för att säga adjö. Vi ha fått "inkallelseorder" och reser om måndag. Det är vad vi fått av samhället. Nu är det tomt hemma i skafferiet, i garderoben, i vedboden. Inget att äta, inget att elda med, inget att ha på sig, inget att ligga på eller breda över sig om natten. Nu vill vi bara säga dig att du hos myndigheterna säger ifrån att det lämnas mat, kläder och bränsle. Nu är vintern snart inne. Vi måste resa men vi måste se till att de våra icke går under. Vi ålägger dig och distriktet att se till att vad vi begärt kommer fram. Du får taga ansvaret för att det sker. Stöt på myndigheterna igen, företag dig vad som helst, men se till att det kommer fram!

Sök också se till att arbetarekommunen icke lägges ner. Vi ha lämnat över papperen till den och den kamraten, som ännu är hemma. Vi kommer kanske igen.

Glöm i alla fall icke vad vi sagt dig. Du ska ha tack för vad du gjort men du måste hålla på! Öka takten om du kan! Vi kan inte resa utan ditt löfte att taga hand om dem därhemma.

Efter fem års sysslande med sådana ting har man blivit en "partipolitisk zebra", som Selander i Eskilstuna-Kuriren så älskvärt uttryckt sig. Det är möjligt att hr Selander efter att i fem år ha levt i AK:s tecken också varit en liknande zebra. Nu är visserligen även han en

partipolitisk zebra, fast det är andra kulörer i hans ränder. Våra ränder torde dock vara mera hållbara än hans och de kunna i alla händelser bäras med oändligt större heder än hans.

Som sagt, man blir nog en smula vemodig inför det öde som drabbat de hederliga och trofasta kamraterna i stensriket, vilka arbetat så troget och framgångsrikt för vår gemensamma sak, som aldrig svikit sin idé och som hellre lät hjärtat slitas ur kroppen än de svek sin idé. Sådant folk känner hr Selander och andra på den kanten icke, har aldrig känt och kommer aldrig att lära känna. Orden bli grå och färglösa, grått och färglöst som deras liv och öde. Minns att detta folk, trots allt som skulle kunna fresta dem att giva upp ändock tappert hållit stånd och som trots lockande anbud från rörelsens fiender icke vikit från sin tro på socialdemokratin. Det är våra tappra stridskamrater unga och gamla, som slagits så hårt av det onda ödet. Deras lika tappra kamrater, hustrurna och mödrarna ha också slagits ofattbart hårt.

Och så vill man att man skall hålla tyst, att man inte skall kritisera, att man skall taga hänsyn! Vet man egentligen vad det är man begär? *Harald FOSS*

Men även ungdomen är trots alla svårigheter trogen idéerna och rörelsen. I Häggval t. ex. brukar det inte under året vara mer än ett par medlemmar av ungdomsklubben — ett par bondsöner — kvar hemma. Till senaste julen, när pojkar väntades hem från AK-förläggningarna runt i landet, tog de två emellertid risken att kalla till sammanträde. Av klubbens 67 medlemmar infunno sig 58. De övriga nio hade inte haft råd att fara hem.

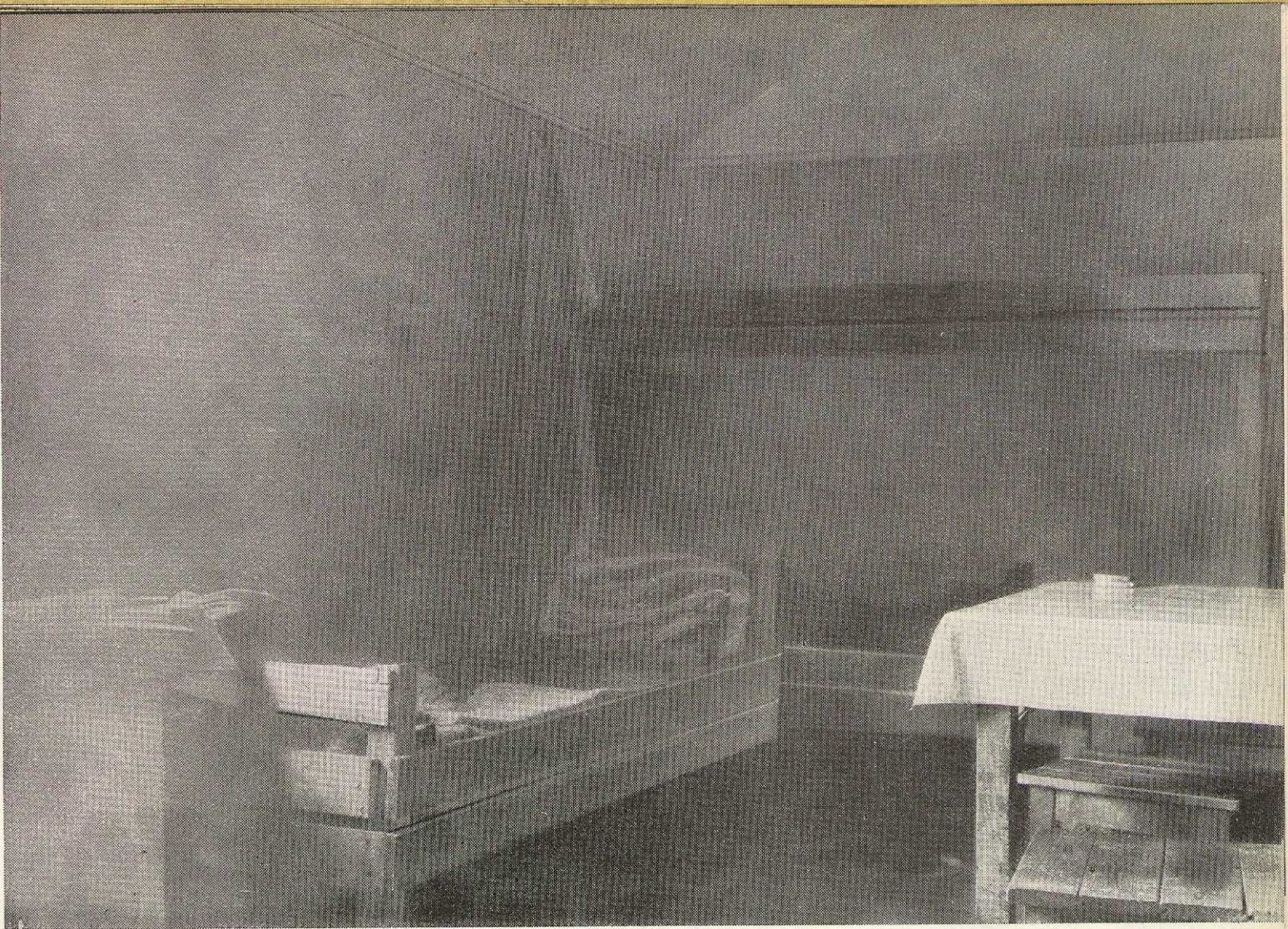

De propra hemmens fäder ha det ont i primitiva AK-baracker

Den nye ordföranden i Brastads arbetslöshetskommitté Kristenson, meddelar att de stenhuggare som lida av en eller annan krämpa t. ex. magsjukdom som fordrar diet (detta ord skorrar i öronen som en

ironi för hemmen, vilka ej kunna köpa ens det allra nödvändigaste) söker man hålla på AK-förläggningarna i hemorten bl. a. vid Bokenäsvägen. Morgonbrisexpeditionen fann där också lag på lag av stenhuggare i alla åldrar. Här ovan sex Brastadsmän med förman, som legat ute under fjorton månader. De fara hem över lördag och söndag men den övriga veckan samsas de gott i den typiska AK-baracken. En av mannarna står för hushållet och efter jämförelser vid besök i andra baracker syntes han klara sin uppgift storartat. Men vi som känner deras propra hem vi uppröras vid att se hur de här få pruta av på allt vad hygien och trevnad heter.

"Det käraste i världen är far och mor, och vid den egna härden den största lyckan bor." Texten återfinnes på en väggbonad i en AK-barack.

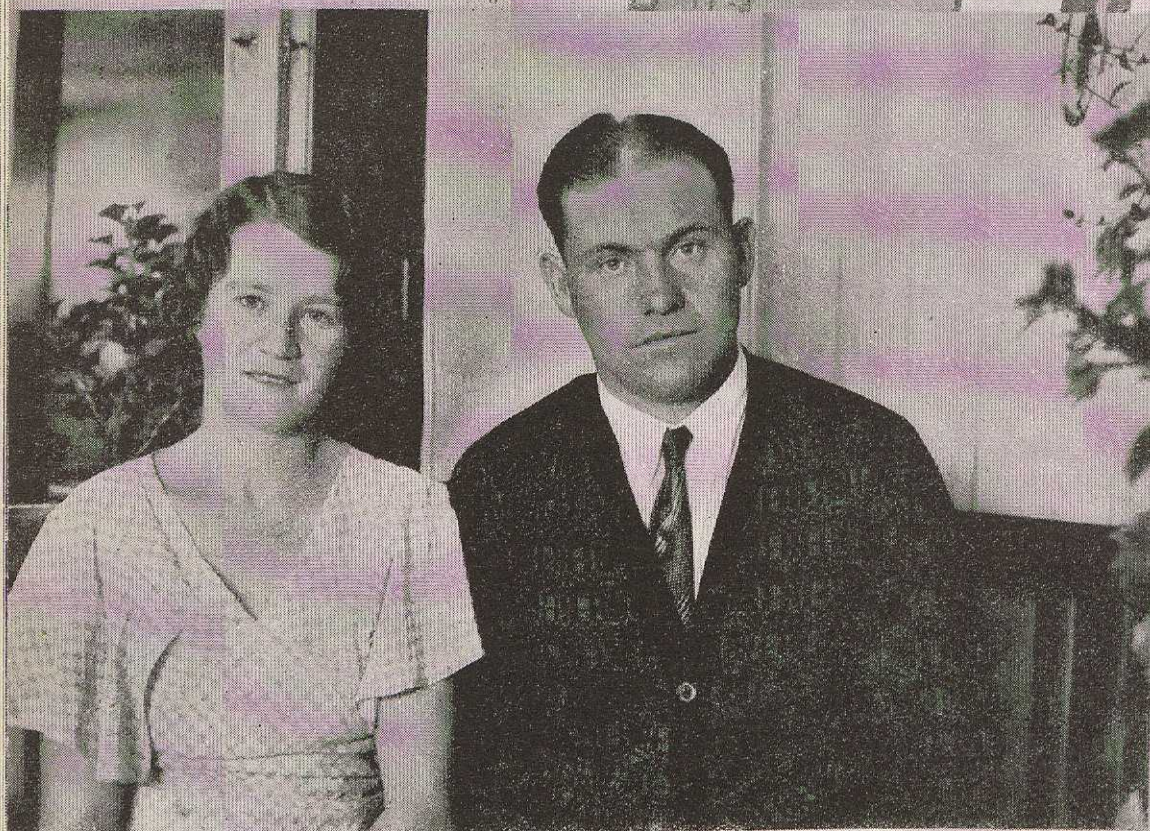
Det vill till en riktigt stark och erfaren husmor för att kunna hålla rent och ordnat i AK-barackens enda rum med sina sex sovbitsar utan lakan och där maten skall lagas, skjortorna tvättas och sura, leriga byxor och stövlar torkas.

Vi beklaga att inte arbetarhustrurna genom sin organisation sökt att få till stånd en annan skötsel av dessa AK-baracker, ställt om att t. ex. Röda korset ombestyrt ett ordentligt linneförråd. Som det nu är måste det vara hälsovådligt att ligga i dessa bitsar, med endast en tunn madrass, en kudde och en filt. Frånvaron av lakan innebär ju också att intet ombyte sker i sängutrustningen när någon lämnar förläggningen och en ny kommer i stället. De fall av lungshot, som konstaterats, göra dessa förhållanden än mer upprörande.

I en av barackerna, vi kommo till, finns en husmor, en ung jordbrukardotter, och ordningen där är också avgjort bättre. Men det är tydligt att arbetet är alltför tungt och att arbetskraften är alltför liten, för att alla krav skall kunna anses fyllda. Kvinnorna i de prydliga hemmen få hålla rådslag för att finna utvägar, när det gäller att komma till rätta med de svåraste missförhållandena i detta människans trista vardagsliv. Säkert finns det många detaljer, som kunna rättas, utan att världen behöver bli upp- och nedvänd för det, detaljer som kosta mindre pengar än en smula fyndighet, och som kunna vara viktiga nog för människans hälsa och välbefinnande.

Specifikation	Docker, tidningar, undervisning, föredrag	Skriva material, porto, telefon	Resor	Kläder, sybehör, skodon	Hy
	7	8	9	10	re
Kuldesliden	200	-60		1.70	
Sinkens				3.75	
Isak Thunell				-5	
Stämning				2.8	
Tyg, stäm				6	
Bib & Gunn			2.50		
Lind	1-		1-		
Luhus garn		-35			
Brev	855	1-			
Tyng					
Brev & hy		-75			
de	-35				
	1190	2.60	35		

HEMMETS KASSABOK

Kooperativa förbundets bokförlag

"Jag får inte något grepp om nöden här", klagade en borgerlig Stockholmsjournalist, som förgäves jagat den en hel vecka. Och man förstår honom. Välskötta barn och prydliga hem ge inte den omedelbara känslan av den svåra nöd, som man väntar finna här. När man träder in till familjen Agardh Hansson, vittnar inte detta hem om nämnvärt annan livsföring än den som är vanlig bland unga arbetarfamiljer i vårt land. Och dock: om inte nöden sticker i ögonen så finns den där ändå. Under de fem år, som äktenskapet nu varat har den sammanlagda inkomsten varit 5.881 kronor — första året, alltså 1931 uppgick arbetsinkomsten till 1.120 kronor, 1934 var den inte mer än 447 kronor och i år blir den än mindre. I understöd för förra året uppbars 347 kronor, och familjen hade således 794 kronor att leva på. "Det är inga stora summor vi haft att röra oss med, men det har ändå klarat sig för oss. Det finns andra, som haft det sämre", säger herr Hansson och fru Hanssons prydliga och ordentligt förda kassabok inskräper hur man tummat på varje öre, för att få ut det mesta möjliga av det. Nöjeskontot är magert. Men en post drar vår uppmärksamhet till sig. Utgifterna för tidningar. 15 kronor och 80 öre på ett år. Har man råd till sånt, när man borde klä sig i säck och aska? Ja, detta är unga vakna människor, som söker även andlig nödtorft. Kuriren, ortens arbetartidning, Morgonbris och Frihet dem måste man hålla om man inte skall svälta ihjäl andligen. Några siffror ännu för att belysa att det råder nöd här, svår och förhärjande nöd. Harnäsens konsumtionsförening har på fyra år minskat sin omsättning från 204.934 kr. till 141.075, en annan kooperativ affär har fått omsättningen reducerad med 50 procent. De många små kassaböckerna har mycket att berätta.

Lungsoten börjar härja bland de nödlidande stenhuggarfamiljerna i Brastad. Tbc-tendensen skärpes undan för undan ju mer den allmänna undernärningen börjar göra sig gällande, konstaterar ordföranden i hälsovårdsnämnden, hr Kristenson i Rixö. En efter en får åka iväg till sanatoriet. I årtal har den nödställda befolkningen sökt att hålla sig uppe trots de orimliga svårigheterna. Det är fara för att den dukar under nu. Inte minst oroande är nervsjukdomarnas ökade utbredning. Neuroser, neuralgi konstateras allt oftare. Folkhälsan är angripen.

Även gamlingarna skall nu drivas iväg ut på AK-vägarna. I det längsta har man ju sökt skona 60-åringarna från AK-barackerna och strapatserna, det har ju varit både si och så med krafterna. Nu jagar paragraferna och direktiven iväg även dessa. Herr Kristenson kunde berätta om en kuslig upplevelse, när en sådan gamling efter att ha svultit sig fram i både månader och år en vacker dag kommenderades iväg: han svimmade av utmattning på sin AK-plats. Mannen var bruten. En ingående läkarundersökning är absolut av nöden påkallad, fastslår hr Kristenson. Och vad som i det fallet måste ske, det måste ske snart, innan vintern är här och gör det onda värre.

Ur Brastads AK-papper. I april 1931 kom den verkliga katastrofen. Brastads kommun, som inte räknar fullt 4.000 invånare, hade med ens 1.100 arbetslösa. Sedan dess har hela befolkningen praktiskt taget varit hänvisad till reservarbeten, kontantunderstöd eller mycket begränsade statsbeställningar. Inkomstmaximum har varit 130 kronor i månaden på det arbete, som till äventyrs förekommit inom stenindustrin, men ingen har haft "normal" inkomst varje månad. Sedan 1931 har man haft att räkna med 100 % ökning av fattigvårdskostnaden och fattigvårdsklientel. Tidigare hade 5½ % av befolkningen tvingats anlita fattigvården, nu måste 12,6 % söka sig dit. Arbetslöshetskommissionens fordran på att 10 % av de anmälda arbetslösa skola vara ohjälpta förvärrar givetvis situationen. Och man måste komma

ihåg, att även om en familjeförsörjare reser ut på nödhjälpsarbete, tar det i regel tre veckor, innan vederbörande får ortstillägg. Under tiden är familjen oftast fullkomligt blottställd, och fattigvården måste träda till. Hittills ha t. ex. bolagen haft ett visst överseende med hyresskulder, men när dessa växa till hundratusentals kronor, förstår man att läget blir ohållbart. Vi ha ett

fyrtiotal familjer för vilka situationen ur bostadssynpunkt i detta nu är hopplös utan extra hjälpåtgärder. Är av arbetslöshet ha nästan förintat hemmen. Familjefadern har inte under de sista fem åren kunnat köpa någon kostym, kvinnorna äro i samma situation, och ungdomarna måste när de uppträda på bygden visa sig i kostymer, vars ärmar på långt håll berätta deras historia. De ha fått dem av kommunen då de en gång i tiden skulle konfirmeras. Det har gällt att välja ombud till en konferens i någon stad. Resekostnaderna har man ansett sig kunna klara, men man har ändock avstått från att välja någon representant — därför att man inte haft någon, som förfogat över vad vi brukat kalla helgdagskläder; man har inte haft någon, som man ville sända ut och visa offentligt. Sorgligt!

Socialminister Gustav Möller.

Den som blev i tillfälle att bevista det betydelsefulla stenhuggaremötet i Brastad var det en fröjd i bedrövelsen att se den goda korrespondensen mellan socialministern och de sexhundra så hårt prövade arbetarna. Den applåd som mötte statsrådet vittnade också om att försöken att spela ut honom inför de arbetslösa ömkligen misslyckats. Möller vet å ena sidan var han har sina stenhuggare, men de veta å andra sidan också var de ha sin Möller. Det budskap han kunde bringa dem vittnade därtill om att varken han eller regeringen suttit med armarna i kors.

När stats- eller socialministrarna under de senaste åren avlagt besök i de mest nödställda landsändarna, mottagas de på ett sätt som saknar motstycke på andra håll i vårt land. Statsministerns föredragsturné i Väster-norrland i fjol blev en formlig Eriksgata, och då socialministern besökte samma landsända och invigde ett kommunalhus, steg en präst och högerman upp och talade — till den borgerliga pressens förskräckelse — om "vår välfärdsregering". Både i Väster-norrland och Bohuslän blir det något av fest, då regeringsledamöterna komma på besök. Medborgare, som under fem långa år gastkramats av nöden, fyllas av ny tillförsikt. Säger inte detta mer än volymer om regeringens arbete?

Statsrådet Möller grubblar förvisso i dessa dagar alldeles särskilt på hur man skall kunna bispringa dem, som bo i de trakter där krisen envist håller sig kvar.

— Bohuslän behöver naturligtvis, börjar socialministern, då vi hemställa om en intervju, nya miljonbeställningar av gatsten, men den frågan måste underkastas riksdagens prövning. I det sammanhanget torde man komma att överväga frågan om inte de arbetstillfällena, som sålunda skapas, böra reserveras för de äldre stenhuggarna. Ungdomen och en del av de yngre stenhuggarna skulle däremot beredas tillfälle till annan yrkesutbildning. De planerade yrkesskolorna i Bohuslän, Västmanland och Blekinge skola vara tvååriga, och meningen är att eleverna skola bli så gott som utlärd i det yrke de välja.

Socialminister Gustav Möller talar för Morgonbris

o m v å r a s å r b a r a l a n d s ä n d a r s p r o b l e m

Vidare avser man att i dessa skolor ge undervisning i ett flertal yrken.

Här uppträder också, fortsätter socialministern, ett problem, som vi förr eller senare måste grundligt studera, nämligen vad man skulle kunna kalla våra sårbara landsändars problem. Vi ha som bekant i vårt land utpräglade sågverks-, textil- och stendistrikt. En kris i dessa landsändar måste alltid bli svårare att komma till rätta med än en sådan i trakter, där industrin är mera differentierad. Situationen i de engelska koldistrikten vittnar om samma sak. Det vore därför önskvärt, om man kunde undersöka möjligheterna för att i dylika landsändar placera ut nya industrier, som skulle ge dem större motståndskraft i kristider.

— Vad kommer för övrigt närmast att föreläggas riksdagen?

— Ja, den frågan är nästan tidigt väckt, men några saker kunna nämnas: dyrortsgrupperingen ifråga om folkpensionerna, lantarbetarnas arbetstid och bostadsrätt. Vidare torde en hel del problem rulla upp sig i samband med den s. k. befolkningsfrågan. Jag kan emellertid inte lämna några detaljupplysningar i dessa stycken, fastän jag gott förstår att dylika alldeles speciellt skulle intressera Morgonbris' läsarinna.

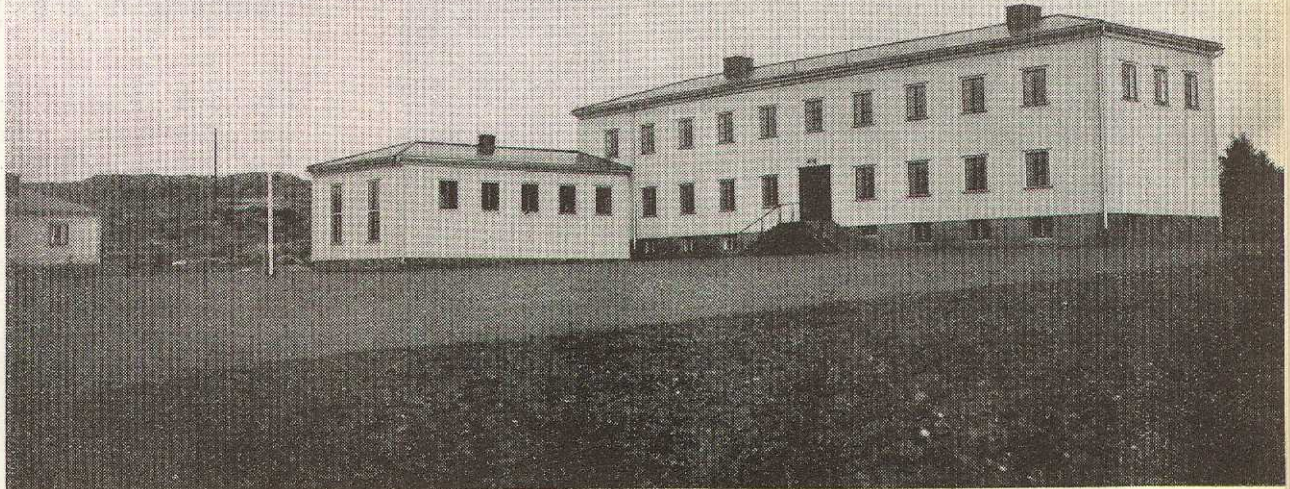
L ö f t e n a s b r o

Borgmästare Carl Lindhagens framstöt i fråga om Svinesundsförbindelsen följes med stort intresse i Bohusläns stenrike. Genom en bättre förbindelse mellan Sverige och Norge i denna riktning skulle menar man och med rätta en turistled av betydande mått komma till stånd. Att en sådan led skulle verka befruktande på den landsdel, som för närvarande synes dömd att gå under i armod och elände måste anses självklart. Dessutom skulle man omedelbart erhålla ett betydande arbetstillfälle, varigenom stenarbetare i norra delen av Bohuslän skulle erhålla sysselsättning i den närmaste hemorten så länge arbetet räcker. Även det är en nåd man i dessa bygder stilla beder om.

Det finns också ett annat förbindelseprojekt, nämligen väg-, bro- och färjeförbindelse mellan Lysekil och Orust. Genom detta företag skulle man knyta samman de delar av kustlandskapet, som nu åtskiljas av Gullmarsfjorden. Låt oss få ej mindre Svinesundsbron än även förbindelse med Orust. Då få Bohusläns stenarbetare utföra uppgifter, som mera gagnar deras egen bygd än vägarbeten för ekonomiskt lyckligare lottade delar av landet.

Hjälp våra bohuslänska medsystrar!

Någon tanthjälpsverksamhet vilja dessa duktiga, stabila människor inte veta av. De vilja ha arbete. Men när arbete inte kan skaffas, måste hjälpverksamheten ta vid. Olika ordföranden i Bohusläns kvinnoklubbar har också på Kvinnoförbundets förfrågan talat om den stora och svåra bristen på sängkläder av olika slag, och tacksamheten vore stor om kamraterna ute i landet hade möjlighet att lindra denna brist i någon mån. Varje det minsta bidrag mottages med största tacksamhet och bör insändas till Kvinnoförbundets exp., Västmannag. 2, Sthlm.

— Det blir snart bara lärarna kvar i det där slottet, befarar ordföranden i Malmöns arbetslöshetskommitté och arbetarkommun, E. Gustafsson, beträffande det som beredskapsarbete nyligen slutförda ståtliga skolbygget på ön. Folket försvinner härifrån, några nya föds inte.

Polisen kom visserligen till det stora Brastadmötet, men i denna sin egenskap var den överflödig. Mötet bekräftade vad man så många gånger tidigare konstaterat: Även om befolkningen pressats till det outhärdligas gräns, även om den skulle ha fullgoda skäl för att slå ut i explosion, möter man samma manliga behärskning, samma kärvhet, samma sans och måtta och samma tolerans.

— Jag är nettopp den enda mannen i min generation som blivit kvar på Malmö, konstaterar det nya skolhusets vaktmästare, f. d. stenarbetare. Ungdomsklubbens alla manliga medlemmar äro ute på AK-arbeten.

Kontraktspresten Fritz Lüscher i Lysekil: Vi känna oss här på västkusten som roparen i öknen, men det hjälps inte, vi måste ropa, så ännu flera höra. Det är en gammal och erfaren man, som här tar ordet. Han är 72 år, men besitter en ovanlig både andlig och fysisk spänst och ett friskt stridshumör. Inom parentes sagt simmade den gamle presten senast i fjol över Gullmarsfjorden, och han tog idrottsmärket i guld vid 60 års ålder. Han är högerman och har tidigare i många år varit stadsfullmäktiges ordförande. Presten Lüscher har sett och följt folkets kamp härnere på nära håll.

Stenhuggarnas förtroendeman Hj. Lundgren på besök i Brastad ser belåten ut därför att regeringen beaktat förbundets förslag till hjälpåtgärder. Socialminister Möller har väl förstått problemet om stenindustrins sanering, menar hr Lundgren. Det gäller även att ge möjlighet för de äldre arbetarna att existera. Dem vill ingen annan arbetsgivare ta i sin tjänst. De äro för gamla. Vad det nu främst gäller är att klara vintern. Till våren kanske det — trots allt — är bättre än nu.

Sammanhållningen inom familjen är på upphållningen

Den stora arbetslösheten, de tryckande skatterna och den alltför knappt tillmätta näringen i de många hemmen med de många munnarna. Detta borde kanske räcka till för att ge en någorlunda trogen föreställning om lägets allvar. Men bortom dessa yttre förnimbara realiteter finns åtskilligt av ännu allvarligare natur, som, om det också undgår den tillfällige besökaren, ger den reflekterande omgivningen välgrundad anledning till farhågor. Och det är med få ord sagt den moralens försämring eller åtminstone glidet därtill, som arbetslösheten har i släptåg. Härvid är det icke fråga om de mindre barnen, utan främst om dem i de högre tonåren och närmast därutöver. Det är en ungdom, som icke lärt sig arbeta, åtminstone icke så som de äldre, emedan intet arbete funnits, och såsom sysslolöshet i alla tider varit ett allvarligt ont, ja, ett sånt ont, att den fått namnet "alla lasters moder", så också nu. Nöjeslystnaden av alla slag är i tilltagande och där kroppens trötthet av arbetet ej dämpar och reglerar driften, vinner driften ofta över samvetet, och slutligen vänja sig de unga vid denna tingens år efter år oförändrade ordning, som om det skulle vara just så och icke annorlunda. Hos far och mor, som från tidiga år inhämtat arbetets hårda plikt, dess kraftiga rytm och dess stora välsignelse växer upp en ny generation med motsatta begrepp och den inre sammanhållningen i familjen genom samma livssyn, inpräntad som ett arv från fäder, blir försvagad och är på upphållningen. Det är detta onda, en börjande inre röta, som är den allra allvarligaste följden av ihållande arbetslöshet och i längden icke kan undanskylas.

Början av tjugotalet karakteriserades av stor arbetslöshet i landet, som hindrade denna ungdom att byta yrke, då den utlärde yrkesarbetaren själv icke hade något att göra. Från 1924—30 var det god arbetstillgång för stenhuggaren, som då ingen anledning hade till yrkesbyte. Med dessa fakta för ögonen, som ingen torde kunna förneka och bemästra, blir det obilligt och ohållbart att säga: byt yrke. Nu har det säkert i alla tider klagats på ungdomen och ropats om dess förvildning och det är väl kanske icke värre nu än förr. Men när det klart och tydligt kan påvisas, att det moraliska onda i ett så allvarligt landskap som Bohuslän har sitt omisskännliga sammanhang med arbetslösheten i stenhuggaryrket och den därav följande nöden i hemmen, då kan åtminstone den som har detta för ögonen och dagligen får nya vittnesbörd härom icke annat göra än vädja och ånyo vädja till myndigheter och regering om arbete och arbetstillfällen. Där inga sådana finnas, måste de framskapas, ty utan arbete och arbetstillfällen går det inte. Förr eller senare tröttnar barmhärtighetsbevisningen från andra landskap och bättre lottade och hur tacknämlig och behövlig den än och just nu är, så har allt givande sina nackdelar för gåvomottagaren, under det att den gamla satsen står fast: arbetet adlar mannen. Vi känna oss ofta här på västkusten som roparen i öknen, men det hjälps inte: vi måste ropa, så att ännu flera höra.

Fritz LÜSCH

Dotter till en stenhuggarveteran är ordföranden i Bohusläns socialdemokratiska kvinnodistrikt Svea Hallén, Lysekil, väl förtrogen med de svåra förhållanden varunder arbetarhustrurna i stenhuggardistriktet leva. "Jag uthärdar knappast — säger hon — att höra talas om deras oerhörda kamp för tillvaron och jag bävar för nästa sammanträde i fattigvårdsnämnden."

Hjälpmedel: förvärvsarbete även åt kvinnorna samt yrkesskolor

Det återuppbyggnadsarbete, som nu måste upptagas, får troligen ske på skilda linjer. I det följande vill jag därför redogöra för en detalj i det arbetsprogram, som av Valförskommittén för Bohuslän uppgjorts, och i vilket även ingår yrkesutbildning i mycket hög grad. Denna yrkesutbildning avser såväl manlig som kvinnlig sådan, och vi finna, att socialministern på mötet i Brastad lämnat meddelanden om att för den manliga yrkesutbildningens vidkommande skulle snara åtgärder vidtagas. Vi tro oss ock veta, att skolöverstyrelsen fått Kungl. Maj:ts uppdrag att sätta denna undervisningsplan i verket, och man har i det avseendet vänt sig till landstingets förvaltningsutskott med begäran, att detta måtte ställa sig som målsmän för dessa yrkesskolor, som man tänkt förlägga i Lysekil, Strömstad och möjligen även Uddevalla. Härvid skulle utbildning av yngre stenhuggare ske i olika yrken, vi skulle tro verkstadsindustri, murarelära, elektriskt montagearbete och kan hända flera yrken, men dessutom torde det också ha sitt värde, därest även särskilda yrkeskurser, avsedda för kvinnliga deltagare, kunde anordnas. Vi tänka då närmast på utbildning i sömnad, vävnad och stickning, och det torde icke vara uteslutet, att dessa yrkeskurser senare skulle kunna lämna relativt goda försörjningsmöjligheter. Vi äro icke blinda för

Stenhuggarhustrurna i Grebbestad ha åtminstone en förvärvskälla att söka sig till: konservfabrikerna.

att även denna här tänkta hemindustri har sina avigsidor, men vi se å andra sidan, att stora befolkningsgrupper inom andra landamären finna sin försörjning på detta sätt. Vi veta också, att det är goda konjunkturen inom dessa branscher, d. v. s. möjlighet till avsättning, vilket ju är en oerhört viktig sak, när det gäller utbildning i något yrke.

Vid de samtal, som undertecknad i dessa frågor haft med industriidkare och affärsmän inom dessa branscher, har det från flera håll förspotts, att man med mycket små medel, d. v. s. maskinella utrustningar, kan tillverka olika artiklar och finna avsättning för desamma. Vi veta också, att det på flera håll inom stenhuggeriområdena pågår undersökningar för upptagandet och igångsättandet av arbeten, som närmast ligga till hands för den kvinnliga delen av befolkningen, men vilket ju icke hindrar, att även yngre manliga kunna deltaga i desamma. Visserligen blir icke arbetsinkomsten i de olika fallen så hög pr huvud räknat, men om flera av familjens yngre medlemmar deltaga häruti, och då man härigenom kan finna något nyttigt att sätta i händerna på dem, torde det ändock pr familj bliva en samlad slant till uppehållet.

Vi kunna ej heller finna, att man härigenom skulle skapa arbetslöshet eller försämrade förhållanden inom andra orter i riket, enär det, som redan anförts, är mycket god efterfrågan och stegrad sådan. Vi sågo för några dagar sedan, att en del stora firmor i Borås med omnejd protesterat mot att statlig hjälp skulle lämnas åt Bohuslän för upprättandet av textil- eller konfektionsindustri, och att man vänligt nog i stället erbjöd sig taga emot flickor från Bohuslän, som skulle kunna finna sysselsättning i Borås och omnejd. Redan detta visar ju, att det finns goda konjunkturen inom branschen, men det synes mig vara bättre för Bohuslän och även flickorna själva att få sitt arbete förlagt i hemorten än att behöva omplacera sig i en ny jordmån.

Vad som emellertid måste föregå denna hemindustri eller en mera industriellt betonad verksamhet, är en yrkesundervisning, förlagd till olika orter. Om en dylik kurs kunde exempelvis förläggas i Stängens härads till Brastad, en i Sotenäs på lämplig plats där, en möjligen i Grebbestad och en i Strömstad eller varför icke i Krokstrand tro vi, att goda resultat härmed skulle nås.

Jag vet, att detta mitt förslag kommer att få många motståndare, och man anser förvisso, att det icke är arbete åt kvinnorna och de hemmavarande yngre familjemedlemmarna man begär utan åt männen och ynglingarna,

En av kvinnoförbundets mest vaksamma och dugande medlemmar i Bohuslänsdistriktet är Hilma Larsson, Hunnebostrand. Hennes man är stenhuggare, flera barn har hon fostrat upp och hemmet i den lilla stugan är ett föredöme i ordning och ans. Men trots detta hinner hon vara även en verksam ledamot av kommunalfullmäktige.

Klingande solidaritet. I fackföreningarna i Göteborg pågår för närvarande en insamling till arbetarkommunerna i stenriket. Man vill på detta sätt hjälpa de utarmade organisationerna att fortsätta sitt arbete. Insamlingen, som nyss påbörjats har redan givit vackra resultat. Livsmedelsarbetarnas avd. 1 har t. ex. anslagit kr. 100 och samma belopp har tecknats av chaufförernas fackförening. Exemplet manar till efterföljd.

men jag vet också, att många kvinnor personligen till mig ha uttalat en önskan om att få något, som de kunna tjäna en slant på och därmed hjälpa mannen med hemmets försörjning. Jag vet också, att de bohuslänska hemmen, kvinnorna och barnen icke minst, under dessa år lidit oerhört, och att de på sina håll icke kunnat tjäna en krona extra på hela året utan ha varit prisgivna att leva på det understöd eller det dåligt betalda AK-arbete, som mannen har haft.

Landet har resurser att hjälpa, och här måste hjälpen komma från olika håll, varför jag tillåtit mig att i detta sammanhang till Morgonbris läsare framföra ett av dessa hjälpmedel.

C. BRÄNNBERG

En Läkerol

i munnen är en god skyddsvakt mot förkylningsrisken. Hemma och ute — inte minst i lokaler där mycket folk samlas känner Ni Er tryggare om Ni har den pålitliga Läkerol till hands.

Läkerol

— varje tablett en välgörare —

Kontrollant: prof. med. dr
E. LOUIS BACKMAN, Uppsala.

ÖVER GRÄNSERNA

Framför en morgontidnings anslagstavla står en grupp skolflickor i 12-års åldern. Kl. är 11 och de är på väg hem från förmiddagslektionerna. De stannar till här varje dag och läser rubrikerna innan de stojande och pratande går vidare, arm i arm med bästa vännen. Vanliga folkskolebarn, rara och välvärdade, på väg från en ljus glad skola, hem till sin gröt och sina smörgåsar. I dag dröjer de framför tavlan och stå så underligt tysta och stela. Vad står på? Vad har hänt? Någon fasansfull olycka? Jag går närmare och läser ännu på avstånd den feta rubriken, som löper tvärs över halva tavlan:

K R I G E T I S K Ä N E

Obehagligt berörd och skamsen på de vuxnas vägnar ställer jag mig bakom flickorna. Underrubrikerna är ungefär lika mystiska och oförklarliga ur barns och mindre tränade tidningsläsares synpunkt. En i skaran vänder sig mot mig och frågar ofrivilligt med skräck i de ljusa dragen.

— Är det sant det som står här, att det är krig?

— Nej, visst inte, svarar jag. Lugnar mig och tillägger, där borde stått HÖSTMANÖVER eller något sådant. KRIGSÖVNINGAR kanske. Och sen försöker jag så enkelt som möjligt förklara vad som menas med höstmanöver och varför de värnpliktige måste övas i vapnets bruk. Orden blir torra och lögnaktiga i min mun. Ty allt som jag försöker förenkla för barnen blir desto klarare för mig själv: Krigsövningarnas rätta innebörd, övning i vapnets bruk, nattliga överfall, sårade och döda... Jag blir förfärande medveten om att jag är en vuxen, en medansvarig som hjälpt till att bygga upp denna värld sådan den i dag står färdig att mottaga den nya generationen...

— Då ljuger tidningen, då, frågar till slut en.
— Och de bara leker krig när de övar sig att skjuta, konstaterar en annan. Jag börjar urskilja deras ansikten nu och det jag läser i dem, tvingar mig att ingå i svaromål.

— De menar inte precis att ljuga förstås.

— Men varför skriver dom så, att det är krig, när de bara övar sig. Vi blev så rädda. Hon framhärdat, den lilla mörka. Hon vill tränga till botten i saken. Det är som om kvinnomedvetandet, moderligheten börjat röra sig inom henne.

— De skriver väl så för att vuxna människor ska bli nyfikna. Tycka att det är spännande att läsa om och köpa tidningen. Och inom mig tillägger jag: ser ni profiten, förtjänsten dikterar våra handlingar och steg. ... De tänker väl inte på att barn också läser tidningar, kommer jag på till sist.

— Men det gör vi. Annars vet man ingenting om fröken frågar och — får tidningarna lov att ljuga om kriget för Nationernas Förbund. Hon rodnade lätt när hon sagt det och kamraterna blir tysta. Under och järtecken. Har inte en ny stjärna tänts! Blir det inte ljust som vid midsommartid i stället för gråmulen oktober! En svensk skolflicka, omkring 12 år känner till och reflekterar över NF. Frågar

Känner Ni igen Er själv i någon av dessa situationer?

Den där sommaren lillen kom ut alldeles för sällan därför att Ni inte hade tid.

Alla de kvällar när Ni känt Er som om Ni inte »orkade med» längre...

Förra hösten då en hel del frukt fick förfaras, eftersom Ni inte hann sköta trädgården.

Sista terminen då Ni hade 3 olika mattider och fick hålla maten varm i timal.

Just då när spisen inte »ville brinna» fast maten måste vara klar i rödaste rippet.

I fjol, när Ni hade sömmerska men inte kunde hjälpa till därför att köksarbetet tog all Er tid.

Om ni istället hade haft en AGA-spis just då...

Den bekvämlighet Aga-spisen skapar i köket, gör att Ni får tid att ägna Er åt många nyttiga och angenäma värv inom och utom hemmet (som dessutom betala sig bättre än att stå vid spisen).

Det betyder faktiskt 100-tals kronor om året i ren vinst att ha en Aga-spis och det betyder en behagligare, lugnare atmosfär i hela hemmet.

Studera vår bok om Aga-spisen eller, ännu bättre, fråga några Aga-spisägare — och Ni skall få bekräftat att *Aga-spisen* icke är någon vanlig spis utan det moderna hemmets mest ekonomiska hjälprede.

AGA-SPISEN

bekväm därför att den ger tid.

MÅRK: Lägg kupongen i ett öppet kuvert så kostar portot endast 5 öre.

TILL AGA-SPISEN, STOCKHOLM-LIDINGÖ.

Var god sänd mig Eder bok om Aga-spisen. — Närmare uppgifter om Agaspisens betalningsvillkor. — Uppgift på närboende Aga-spisägare. — Ägarnas omdömen om Aga-spisen.

(Stryk under det som önskas.)

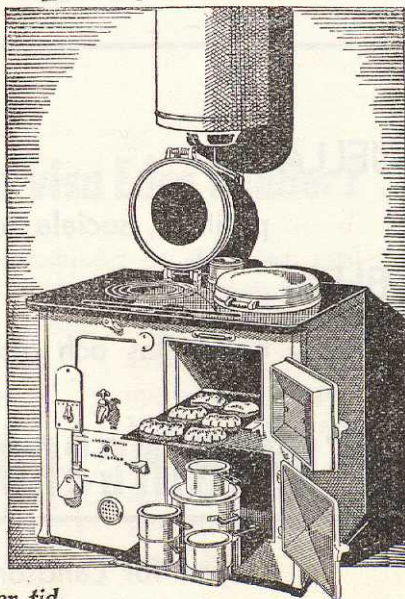
Hembiträde finnes - finnes icke
Nuvarande spis Ved-spis - Gas-spis - Elektr. spis
Besök av Aga-repr. önskas - önskas icke f. n.

Namn:

Titel:

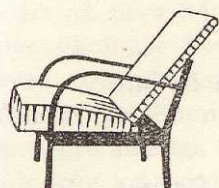
Adress:

Morg.

Morgonbris läsarinna landet runt!

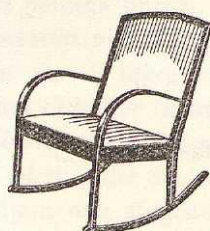
En värdefull **JULKLAPP**
blir någon av våra nedanstående starka och
solida stolstyper.

Fåtölj med ställbar sits:

Kr. 40:— stoppad, oklädd.

Kr. 50:— stoppad, klädd.

Gungstolen »Favorit»:

Kr. 30:— stoppad, oklädd.

Kr. 40:— stoppad, klädd.

Begär omgående prospekt och villkor.

FABRIKEN STANDARD

G. A. Ivarsson & Co.

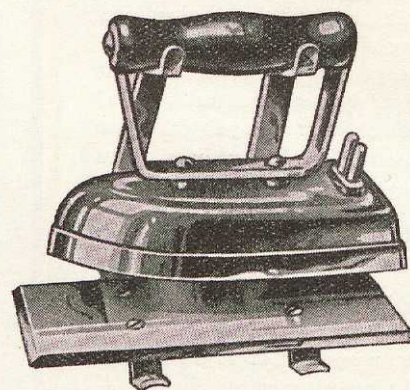
Arvika - Tel. 33

Original strykjärnställ "Rigor"

Praktiskt, billigt och välgjort

och synnerligen noga är
varje ställ avbalanserat.

Pris Kronor 1:60 pr styck

Försäljes av alla järnhandlare, Elektriska och Bosättningsaffärer.
Finnes ej stället å Eder plats meddela oss därom och vi ordna
att vår närmaste kund sänder Eder detsamma.
Efterse att vårt firmanamn finnes under plattan.

ADOLF STÅHL:s A.-B.
ESKILSTUNA

AKTUELLA

politiska, sociala och ekonomiska

PROBLEM

behandlas och diskuteras i

FACKFÖRENINGSRÖRELSEN

Organ för Landsorganisationen i
Sverige.

Redaktör: SIGFRID HANSSON

Pris för år Kr. 6:15

Prenumeration genom posten eller
hos

LANDSSEKRETARIATET,
Barnhusgatan 18 - Stockholm
Telefon 10 50 49 - Postgiro 850

Var ä' Selma?

HON HAR GÅTT ATT KÖPA
**KRISTIANSTAD
KNÄCKEBRÖD**

helt enkelt om det inte kan förbjuda tidningar att ljuga om kriget. Kamraterna ser stolt på henne. De anar att hon uttalat sig klokt, att hon hedrat dem.

— Jo, det kommer det nog att kunna en gång, när sådana flickor som ni blir vuxna. Vem har talat med er om Nationernas Förbund.

— Fröken, svarar de alla på en gång. När vi talade om Schweiz visste vi inte vad internationell betydde. Och då blev fröken så ledsen. Och så fick vi ingen annan läxa till nästa dag än att ta reda på vad det betydde.

— Hur fick ni reda på det då.

— Jag frågade far. Och du då? "Min mamma visste det inte säkert. Och då gick jag till fröken på ungdomsbiblioteket och så såg vi efter i böcker . . .

— Kan ni förklara för mig vad det betyder då, frågar jag med spänning. De ser lite osäkra ut. Till sist uppmanar de den lilla mörka. Hon låter inte be sig.

— Jo, om vi i vår skola bildar en förening och skriver till alla barn i andra skolor i hela världen och frågar om de vill vara med och de svarar ja, så är vi med i ett internationellt förbund, slutar hon strålande. Hon tar det stora ordet i sin mun med stolthet och uttalar det tydligt och klart. Man hör att fröken har satt deras fantasi i rörelse och fått deras hjärtan att klappa för Nationernas Förbund. Jag forskar vidare och får veta att den klassen ibland leker Nationernas Förbund. Övar sig i fredsvapnets bruk. De får välja att tillhöra vilket land de vill. Men ibland drar de lott. De får ta reda på så mycket de kan om sitt nya land och dess folk. Den lilla mörka, vars fader är tysk har en gång sjungit sitt fäderneslands nationalsång. Det hörs att hon lärts kärlek inte bara till det land där hon själv fötts och fostrats. De klipper också ut bilder och lär sig sagor och berättar om duktiga män och kvinnor som hedrat fosterlandet och mänskligheten.

Och i slutet av denna månaden ska hela klassen gå hem till fröken och höra barn från alla länder sjunga över gränserna i radio.

Några dagar därefter kunde samma flickor på samma anslagstavla läsa en annan rubrik i samma fet stil om

K R I G E T I A F R I K A

Det berörde dem säkert inte på samma sätt. De är ju barn och Afrika ligger, fast det kommit oss så mycket närmare under senare tid, ändå en bra bit borta. Men jag är säker på att kriget i Afrika inte längre är en sak som inte rör svenska skolbarn. Afrika är för dem inte längre "De svartas världsdel." Skolbarnen av idag får inte bara lära sig att Afrika gränsar i norr till Medelhavet med Italienska halvön. De får lära sig att i Afrika bor bland många andra våra bröder, ett fredsälskande folk som överfallits av ett europeiskt och att en hel värld rest sig mot fredsbrytaren. För första gången i historien får våra barn inte bara lära sig gränserna. De får också vara med om att sjunga över dem. Låt oss tro att de en gång går fritt över dem och räcka sina bröder handen.

Herta WIRÉN

Varför
smycken ...

... om Ni inte vågar visa Edra händer?

Ni är skyldig Er själv och rodnader så sköt dem med andra att vårda händerna. Gahns Maniol. Denna special-De observeras mer än Ni tror. creme innehåller värdefulla ämnen som "mjuka upp" huden. Ingnid Ett aldrig så vackert smycke kan ej försköna en röd och och grov hand. Vill Ni ha Edra händer vita och vackra, fria från narighet och

Maniol efter varje gång Ni tvättat Er och händerna skola bli bättre för varje dag.

Maniol
händernas beskyddare

NÄRKEKVINNORNA TAR KRAFTTAG

ORDNAR INDUSTRIIDAGAR
PLANERAR SEMESTERHEM

Tillslutningen till Morgonbris och socialdemokratiska kvinnodistriktets industridag, blev större än anordnarna någonsin vågat hoppas. Mer än 400 kvinnor hade mött upp från länets alla håll och kanter och den stora pampiga Folkets Hus A-sal i Örebro var i det närmaste fullsatt, när distriktsordföranden fru Elisabeth Karlsson redogjorde för dagens program. Dessförinnan hade man emellertid i hallen utanför hunnit bese den för tillfället anordnade utställningen. Anordnare av denna var Skokonsum och Örebro Konsumtionsförening. Snyggt dukade bord, glas, keramik, prydnadssaker, rostfria kastruller etc., samt skor av alla de sorter fanns till beskådande.

Efter ett föredrag av fru Maj Jönsson över ämnet: Husmödrarna bygga upp det nya samhället, företogs besök på Örebro Kexfabrik, Kooperativa skofabriken och Henrikssons tekniska fabrik, vilket blev en upplevelse av alldeles nytt slag för de allra flesta deltagarna.

På eftermiddagen samlades man åter i Folkets Hus, där fru Mattis Hörlén talade över ämnet: Känna husmödrarna sitt arbetsfält. Distriktsordföranden uttryckte slutligen den förhoppningen att dagen givit besökarna många goda impulser för ett effektivt arbete i hemmens och samhällets tjänst.

Ett sommarhem är Örebro-kvinnornas önskemål, och därför har Örebro-Kuriren passat på att höra sig för med Agnes Söderqvist hur ett semesterhem kommer till.

I 20 år ha Västmanlands arbetarekvinnor arbetat på att få ett semesterhem till stånd och när äntligen en dag sommaren 1931 hemmet kunde öppnas för gästerna så hade köpet och arbetet med organiserandet av semesterhemmet skett i flygande fläng. Pengar hade anskaffats, inregistrering skett, myndigheter och organisationer uppvakts och köpekontraktet upprättats.

Hemmet äges av de socialdemokratiska kvinnoklubbarna i Västmanlands län, som anmäla sig som medlemmar mot en avgift av 10 kronor. Men dessutom ha dessa klubbar givetvis lämnat både kontanta bidrag och bidrag in natura till hemmet. Alla arbetarekvinnor tagas emot. Sträng politisk neutrali-

»Rösterna» Karlskoga kvinnoklubbns talkör.

tet upprätthålles. Men visst äro utarbetade arbetarehustrur ofta radikaler. Det kan nu en gång inte hjälpas.

Avgiften första veckan är ingen. Stannar man ytterligare en vecka erlägges en avgift av en krona per dag. Allt mera börjar man ta ut maximitiden, 14 dagar. Bli far i hemmet utan hjälp under tiden så sänder Röda korset en hjälpsyster som klarar av hushållsbekymren och detta får man gratis. Röda korset har hemmet även en del annat att tacka för, framför allt vid starten, då hemmets styrelse stod utan tillgångar även till sängutrustning.

Den röda stuga, som rymmer hemmet, jämte tre tunnland mark såldes för 6.500 kr., om pengarna lades upp kontant. Och det lyckades. Hur det lyckades kan endast fru Söderqvist berätta. Hon gör det med en erfaren kvinnas känsla och övertygelse. Här ha vi röjt, säger hon. — Kvinnor ha huggit ned träd och röjt i snären. Kvinnor ha organiserat hemmet och gjort många dagsverken på ön. Ett lotteri som inbringade 1.013 kr. var den första tillgången. Lån gjorde resten. Nu är skulden endast 2.000 kr. Man fick ett engångsanslag av Margaretas minnesfond, anslag ur Rusthållarnas besparingsfond och så landstingsanslag på 1.000 kr. Det senare anslaget hoppas man inte bara få behålla utan utökat till kommande år. Hemmet kan mottaga 12 kvinnor. Inte bor man komfortabelt, men man bor gott och samsan är alltid god. På en öppen veranda kan man vistas om man vill, men eljes tycks man bäst trivas i solen på udden mot Mälaren.

Ansökan om vistelse på hemmet sker enligt formulär, men eljes råder inga rigorösa bestämmelser. En rekommendation från en klubb eller en trovärdig person kan även vara nog. Det kan ibland hända att en kvinnoklubb kan få bisträcka hjälp till en mor som behöver vila, men detta gör man gärna, liksom anslag då och då kommer hemmet tillgodo från klubbarna. Man har en praktisk uppgift att fylla, något gemensamt att värna

om. Anslag ha även beviljats av arbetarekommuner och fackföreningar.

Samtidigt som vi önskar de duktiga västmanlandskvinnorna framgång i deras fortsatta arbete att skapa möjligheter till vila och semester, hoppas vi att deras goda vilja och organisationsförmåga skall kunna stimulera Närkes kvinnor till en liknande insats.

Örebro kvinnodistrikts kamratmöte hölls i Karlskoga folkparks pampiga sommar-teater. Det hade samlats ett 150-tal deltagare, och de flesta klubbarna inom distriktet voro representerade. På dagordningen stod den aktuella frågan om skyddshemmen, som inleddes av fru Mina Uddenberg, Karlskoga, varpå följde en livlig diskussion. I samband med frågans behandling beslöts att till fru Else Kleen framföra ett tack för hennes ingripande mot vissa missförhållanden på skyddshemmen. — Från distriktstyrelsen meddelades om industridagen i Örebro samt programmet för densamma. Förmiddagens program upptog vidare deklamation. Efter den gemensamma middagen — som intogs å Hyttåsens matsalar, Bofors, fortsatte kamratmötet med samkväm, vartill inbjudits Karlskoga arbetarkommun och SDUK. Efter ett musiknummer höll distriktets ordförande, fru Elisabeth Karlsson, Örebro, ett föredrag om kvinnornas insatser i partiarbetet.

Karlskoga kvinnoklubbns talkör »Rösterna» deklamerade därefter och skördade en hel del applåder. Vidare uppförde kvinnoklubbens amatörer en teaterpjäs av det roliga slaget, vilket också livligt senterades.

Innan man skildes åt lade distriktsordf. deltagarna på hjärtat, att göra allt för att den inom distriktet pågående insamlingen till semesterhemsfonden skall bli så givande som möjligt. På mötet förekom mycken sång — bl. a. en för kamratmötet författad visa.

Jag för
Julkakorna!

Bullen svarar
för maten...

Farbror Sven svarar
för jullekarna...

16 sidor julglädje gratis

Vad veckorna gå! Snart nog är det tid att börja med alla de kära julbestyren. För att hjälpa Er litet med dem — och samtidigt passa på att öka Er bekantskap med vårt bakpulver — ha vi utgivit en liten trevlig och lättläst Julbok.

Tre mästare svara för innehållet. Bullen Berglund har lockats att avslöja en familjehemlighet: ett recept på julmat, som gått i arv i hans släkt. Fru Bewert på Ateneum lämnar ett halvt dussin nya, verkligt underbara recept på julbröd och julkakor. Till slut berättar Farbror Sven hur man ordnar sådana där jullekar, som varken unga eller gamla tröttna på. Följ anvisningarna i vår Julbok så blir mat och kakor idel fullträffar, jullekarna skojigare än någonsin — det blir en riktig glädjefest för både Mamma, Pappa och Barn.

Vi sända Er gärna vår Julbok gratis. Sänd in kupongen i dag, så att vi hinna expediera Edert exemplar utan dröjsmål. Glad jul!

Marabou

SÄND IN KUPONGEN

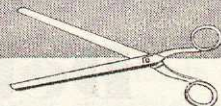
i öppet brev med 5-öres frimärke på kuvertet till

A.-B. CHOKLADFABRIKEN MARABOU
Avd. B. Stockholm

Namn:

Adress:

M. B.

SKICKA EFTER

MARABOUS ROLIGA JULBOK i dag!

Bevara det leendet!

När Er lilla flicka ler mot Er med tindrande ögon — har Ni inte då en känsla av att vilja ge henne en gåva, som för all framtid gör henne lika strålande glad och frisk? Den gåvan är en i barnåren grundlagd hälsa.

Läkarna framhålla, hur ovärderliga smörets vitaminer äro, för barnen i all synnerhet. I *ett* kg smör ingår näringen från *tjugufem* kg god mjölk — Ni förstår själv vilket oersättligt hälsotillskott det är att dagligen använda smör.

Merkostnaden är så obetydlig. Men, varför kalkylera, då det gäller barnens hälsa och framtida lycka!

Det är SMÖRET som gör'et

EN BRA PLATS

vill Ni ha. Bered Er för en sådan genom att öka Edra kunskaper med studier hos oss. Inga förkunskaper erfordras.

Teknisk skola: Maskin- och motor- tekn., elektrotekn., husbyggnad, väg- o. vattenbyggn., värme- o. san.-teknik, vägmästare-, bilmontör-, elektr. installat.-kurser.

Handelsskola: Modern handelsut- bildn. f. kontor o. affär. Övningsbutik.

Kurserna godkända av Kungl. Skolöverstyrelsen. Statsstipendier för mindre bemedl. Platsförmedl. Begär genast kostnadsfritt prospekt, angiv härvid den utbildning som önskas. Nya kurser börja den 10 jan.

KATRINEHOLMS ENSKILDA LÄROVERK

Realskola: Realexamen 1½ år eft. folkskolan. Allm.-bildn.-avdelning. Folkl. musikskola.

Vävskola: Lärarinnekurs och kor- tare kurser. Sykurser.

Husmoderskola: Utbildn. i allt som erf. f. ett hems vård (även vävn. o. sömnad).

Denna ryamatta

har jag själv sytt

Säljas av Hus- qvarna Depoter och deras om- bud på be- kväma avbe- telningsvillkor eller per kon- tant mot hög kassarabatt.

Har Ni en modern Hus- qvarna Symaskin i hem- met, kan Ni själv sy vackra rya- och flossamattor. På Er Husqvarna kan Ni även brodera, fälla, märka, rynka, plissera, stoppa och laga, sy Edra egna och barnens kläder. Husqvarna Syma- skin är svensk, stark, lätt- skött och tystgående.

Husqvarna

Symaskiner

Husqvarna Vapenfabriks A.-B., Huskvarna.

DAMBINDAN
med bomull
Mjuk och behaglig

Kvalitetsvara till marknadens lägsta pris

Begär 12 st. 1: 15

endast 10 st. 1: —

PHONIX 6 st. 0: 65

Det ligger en förmögenhet

uti att känna sig fullt frisk,

orsakerna behöver ej vara stora för att för- störa välbefinnandet. Hämorroider har gjort livet surt för många. Om de som skydd an- vänt JUKON SÄRSALVA hade detta lidande förblivit okänt för dem. "JUKON" är lind- rande och snabbt läkande vid kyl- och bränn- skador, sår i näsa, öron och andra yttre ska- dor, klåda, ansvallningar, ömma fötter, spruc- ken och narig hud, hudlöshet, vissa utslag, ömma och såriga bröstvärtor samt vid späda barns skötsel.

Skulle resultat utebliva sändes pengarna tillbaka.

Finnes till salu i apotek, sjukvårds- och kemikalieaffärer. Stor tub. 2 kr., mindre 1 kr.

AHLANDER & ÖHRSTRÖM

GÖTEBORG 7

Nytt sätt

att få kaffet

fulligare

Om man i lämpliga proportioner blandar Brunum med sitt vanliga kaffe, så blir det senare mycket fulligare i smaken. Det är detta som gjort att Brunum, det av specialförädlade jordbrukspro- dukter framställda "svenska kaf- fet" blivit så uppskattat. Tag hem ett paket och prova själv.

35 öre per 1/4 kilo.

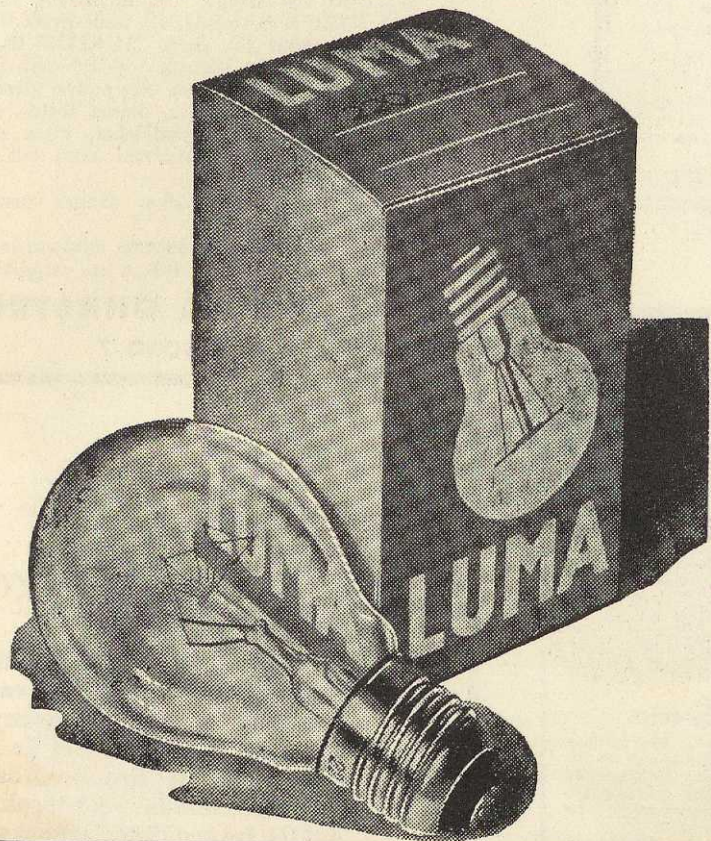
Blanda
med

Brunum

NUTIDS- ELLER KANSKE FRAMTIDSKVINNAN

har skymtat flera gånger i filmen under senare tid. I "En- skilt område", som hade premiär i september i Stockholm uppbär hon hela filmen. Klok och energisk är den unga kvinnliga läkaren, solidarisk mot sina kolleger och den in- stitution hon tjänar. Trots filmens schematisering märker man viljan att gestalta en levande människa i vardagens arbete, kämpande som vi alla med konflikter och svårig- heter, fylld av levande intresse för sin gärning och beredd att lära och utnyttja sin kunskap. Död är vampen, försvun- nen flappern; snart kanske vi får ta slutgiltigt farväl av alla de många andra avarter av det kvinnliga släktet, som filmen hittills med förkärlek sysslat med. Filmen har fått mycket på sitt samvete genom sin oerhörda makt över de ungas livsgestaltning. Att den inte skulle förlora på att ut- nyttja denna makt även i uppfostrande syfte ger den ovan- nämnda filmen löfte om. Likaväl som hundratusentals unga flickor varje kväll på bio drömmer sig in i en överklig och falsk lyxtillvaro, likaväl och minst lika intensivt måste de ryckas med av den unga kvinnliga läkarens chosofria men inte mindre fängslande liv.

rikt ljus

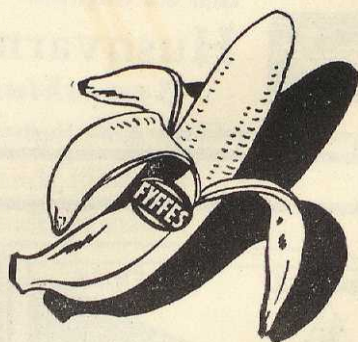
ger Luma-lampan, ty den »håller sig ny» länge. Flödande ljus inte blott när lampan är ny utan under lång tid — det är kännetecknet på

LUMA

— hemmens egen lampa

Nu när FYFFES blivit så billiga

priset på prima frukten är ju sänkt med 30 öre pr kg. — så kan det vara skäl taga närmare reda på vilken roll denna frukt i själva verket spelar i vår diet. Samtidigt kan Ni få veta, vad man har att anmärka på den kost vi dagligen utspisa till familjen. Vad vet vi egentligen om dess större eller mindre värde? Vet vi, om vi gagna eller skada de våra med den? Mera upplysning, det är vad som behövs. Hämta den i broschyren "Säg mig vad du äter . . . En redogörelse för vetenskapens senaste rön i fråga om vår födas sammansättning." Den kostar 75 öre i bokhandeln. Ni skall få den från oss mot 30 öre i frimärken o. kupongen nedan.

KUPONG

A.-B. BANAN-KOMPANIET

STOCKHOLMS FRIHAMN

Sänd mig mot bifogade 30 öre broschyren "Säg mig vad du äter . . ."

Namn:

Adress:

Morgonbris